ਅਮਰਨਾਮਾ

ਫ਼ਾਰਸੀ ਮੂਲ, ਪੰਜਾਬੀ ਉਤਾਰਾ ਤੇ ਅਰਥ

ਸੰਪਾਦਕ

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਐਮ: ਏ., ਪੀ-ਐਚ. ਡੀ.

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਔਫ਼ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੯੫੩ ਪਟਿਆਲਾ

ਮੁਲ ਅੱਠ ਆਨੇ

ਅਮਰਨਾਮਾ

ਫ਼ਾਰਸੀ ਮੂਲ, ਪੰਜਾਬੀ ਉਤਾਰਾ ਤੇ ਅਰਥ

ਸੰਪਾਦਕ

ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਐਮ. ਏ., ਪੀ-ਐਚ. ਡੀ.

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਔਫ਼ ਆਰਕਾਈਵਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੯੫੩ ਪਟਿਆਲਾ

ਲੇਖ ਸੂਚੀ

ਆਰੰਭਕ ਵਿਚਾਰ

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ–

'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਨਾਮੀ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਖਤ ਸਨ ੧੯੪੬ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਐਡੀਟਰ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੇ ਮੋਟਰ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਫੱਤਾ ਪਾਸੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਾਨਦਾਨ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਦਸਿਆ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੁਰਸੀਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇ ਦੇ ਪਰਸਿਧ ਢਾਡੀ ਨਥ ਮੱਲ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਜੋੜਿਆ:–

ਭਾਈ ਨਥ ਮਲ
ਭਾਈ ਹੁਲਰ
ਭਾਈ ਗਾਹੀਆ (ਮਾਹੀਆ)
ਭਾਈ ਲਖ ਦਰਿਆ
ਭਾਈ ਜਸ ਦਰਿਆ
ਭਾਈ ਖਜਾਨਾ
ਭਾਈ ਪਸ਼ੌਰਾ
ਭਾਈ ਵਲੈਤ
ਭਾਈ ਫੱਤਾ

ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਅਬਦੁਲ ਤੇ ਨਥ ਮੱਲ ਦੋਵੇਂ ਮਾਸੀ ਦੇ ਪੁਤ ਭਰਾ ਸਨ। ਭਾਈ ਨਥ ਮਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਸਫਰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇ ਨੰਦੇੜ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਤੇ ਉਥੋਂ ਇਹ ਅਮਰਨਾਮਾ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ੧੩੯ਵੇਂ ਤੇ ੧੪੫ਵੇਂ ਬੰਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ

ਬ-ਮਾ ਹਸਤ ਢਾਡੀ ਇ ਨਥ ਮਲ ਮੁਦਾਮ...।੧੩੯।
ਬ-ਢਾਡੀ ਅਮਰਨਾਮਾ ਕਰਦਮ ਅਤਾ ।੧੪੫।

ਅਰਥਾਤ, ਨਥ ਮਲ ਢਾਡੀ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ।...ਅਮਰਨਾਮਾ ਅਸਾਂ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਵਾਲੀ ਅਮਰ-ਨਾਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਉਤਾਰਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਾਦ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਵੇ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜੋ ਨਕਲ ਹੈ ਉਹ ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਦੀ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ 'ਗਰੀਬ' ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਉਤਾਰੇ ਤੋਂ ੨੦ ਮਘਰ ਸੰਮਤ ੨੦੦੬ ਮੁਤਾਬਕ ੧੧ ਦਸੰਬਰ ੧੯੪੯ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪ ਇਸਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਲਟਾਇਆ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਪਦ-ਛੇਦ ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦੋ ਤਿਨ ਹੱਥੀਂ ਨਕਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਕੁ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲਿਖਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦੀ ਤੇ ਅਰਥ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਕਈ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਿਛਲੇ ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਰਥ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਪਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਪਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ., ਪਟਿਆਲਾ, ਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਕਈ ਕਈ ਘੰਟੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਗੁੰਝਲਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ—

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:—

'ਅਥ ਅਮਰਨਾਮਾ ਤਟ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦'

ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਇਹ ਹਨ:—

'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਨਾਮਾ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮ ਹੁਕਮਸਤ ਸੰਪੂਰਣੰ।
ਸਾਲ ੧੭੬੫ ਮਾਹ ਕਤਕ ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਮੇ॥'

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਓਪਰਾ ਓਪਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ

ਕੁਝ ਐਸੇ ਬੰਦ ਨੰਬਰ ੭, ੧੧, ੧੪, ੧੬-੭, ੨੦, ੨੩, ੨੫, ੨੭-੯, ੫੧, ੫੩-੪, ੫੬, ੬੨-੪, ੬੬, ਆਦਿ ਭੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਮੈਂ' 'ਮੇਰੇ' ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਗੁਰ', 'ਗੁਰੂ,' 'ਸਤਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਢਾਡੀ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਵਧਾਉਣ ਲਈ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ' ਆਦਿ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੰਦਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ:–

ਲਬੇ ਗੋਦਰੀ ਗੁਰ ਬ-ਜ਼ਦ ਖ਼ੇਮਾ ਖ਼ੂਲ।
ਬਜਾਏ ਕਿ ਆਸੂਦਾ ਅਹਿਲੇ ਕਬੂਲ ॥੨॥

ਗੁਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੰਬੂ ਖੈਮੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਦਰਗਾਹੇ ਪਰਵਾਣ ਹੋਇਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਸਨ।

ਬਸਾ ਕਰਦ ਤੁਰਕਾਨ ਸ਼ੋਰੋ ਫ਼ੁਗਾਂ।
ਜ਼-ਸਤਗੁਰ ਸ਼ੁਦਾ ਖ਼ਰਕਿ ਆਦਤ ਇਯਾਂ ॥ ੩ ॥

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਈ।

ਬ-ਦੂ ਗੁਫ਼ਤ ਬੀਰਾਂ ਕਿ ਅਫ਼ਸੁਰਦਾ ਏਮ।
ਜ਼ ਸਤਗੁਰ ਬ-ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਜਾਂ ਬੁਰਦਾ ਏਮ ॥ ੩੧ ।

ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭਜ ਟੁਟ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਤੋਂ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਜਵਾਹਰ ਪਏ ਨਜ਼ਰ ਦਾਦ।
ਗੁਹਰ ਬਰ ਕਫ਼ੇ ਦਸਤਿ ਸਤਗੁਰ ਨਿਹਾਦ। ੪੫।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੀਰੇ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਤੇ ਇਕ ਮੋਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਧਰਿਆ।

ਗੁਹਰ ਗੁਰ ਬ-ਦਰਯਾ ਬੇ-ਪਰਦਾਖ਼ਤਾ।
ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਅਜ਼ੀਂ ਹੈਰਤੇ ਸਾਖ਼ਤਾ। ੪੬।

ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੋਤੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਇਸ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬ-ਫ਼ਰਮੂਦ ਸਤਗੁਰ ਬ-ਸੁਲਤਾਂ ਸੁਖ਼ਨ ।
ਗੁਹਰ ਨਜ਼ਰ ਮੀਖ਼ਾਸਤ ਦਰਯਾ ਜ਼-ਮਨ । ੪੭ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਉਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਦਰਿਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੋਤੀ ਦੀ ਭੇਟ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਤਗੁਰ ਸ਼ੁਨੀਦ ।
ਸ਼ੁਦਾ ਦਸਤ ਬਸਤਾ ਬਾ-ਇਜਜ਼ੇ ਮਜ਼ੀਦ । ੪੮ ।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਨੀ । ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ।

ਚੁ ਸਤਗੁਰ ਨ ਦੀਦਾ ਨਿਗਾਹੇ ਬਦਸ਼ ।
ਨਿਸ਼ਾਂਦਾ ਜ਼ਿ-ਅਲਤਾਫ਼ ਬਰ-ਮਸਨਦਸ਼ । ੪੯ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚੂੰਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਨਾ ਦੇਖੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ।

ਜੇ ਇਹ ਲਿਖਤ ਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਬੰਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦੀ ਭੀ ਨਾ ਲਿਖਦੇ । ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬੰਦ ਭੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਲਿਖਣ-ਢੰਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਭੀ 'ਅਮਰਨਾਮੇ' ਦੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਮਰਨਾਮਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੇ ਨੰਬਰ ੬੨-੫, ੭੩, ੧੨੯-੩੦, ੧੩੫, ੧੩੭-੯ ਤੇ ੧੪੫-੬ ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਢਾਡੀ ਨਥ ਮਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਪੋਤਰੇ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਭੀ ਇਹ ਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਆਲਮ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਧਾਰਣ ਤੁਕ-ਬੰਦ ਦੀ ਹੈ । ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਨਥ ਮਲ ਢਾਡੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਤਰ ਦੋਵੇਂ ਓਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਤੇ ਨਿਤਾ ਪਰਤੀ ਲੋੜ੍ਹੇ ਵੇਲੇ ਵਾਰਾਂ ਲਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਵਾਕੇ ਅਮਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਤੋਂ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ ਹੋਣੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਥੇ ਹੀ ਜੋੜ ਲਏ । ਪਰ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਸੀ ਬੋਲੀ

ਚੂੰਕਿ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਲ ਹੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਫਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜੋ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਹਲਕੀ ਹੀ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਰਚਨਾ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼–

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਸਾਲ ੧੭੬੫ ਮਾਹ ਕਤਕ ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਮੇਂ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਖਿਆਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹੀਨਾ ਕਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਲ ਤੇ ਮਹੀਨਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨੰਦੇੜ (ਦੱਖਣ) ਵਿਚ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ੫ ਮੁਤਾਬਕ ੬ ਕਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿ., ੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੦੮ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸਮਾਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰਨਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਸ਼ੱਕ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੇ ਇਤਨੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸ ਮਹਾਨ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬੜਾ ਖੁਲ੍ਹਵਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਏਥੇ ਬੰਦ ਨੰਬਰ ੬੨-੩ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ

ਮਰਾ ਅਜ਼ਮ ਸ਼ੁਦ ਸੂਏ ਦਾਰੁਲ-ਬਕਾ।
ਫ਼ਿਜ਼ਾਏ ਸਲਾਮਤ ਬਦਾਰਦ ਖ਼ੁਦਾ।੬੨।
ਬਮਾਨੰਦ ਸਿੰਘਾਂਨਿ-ਮਨ ਬਰਕਰਾਰ।
ਸਮਾਇਤ ਨੁਮਾਇੰਦ ਅਜ਼ ਢਾਡੀ ਵਾਰ।੬੩।

ਅਰਥਾਤ,

ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਸਦੀਵ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ (ਪ੍ਰਭ-ਲੋਕ) ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਲਾਮਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ।੬੨। ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਅਡੋਲ-ਚਿੱਤ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਢਾਡੀ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।੬੩।

ਲਿਖਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮ' ਤੋਂ ਬਾਦ ਅਤੇ 'ਸੰਪੂਰਣੰ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦ 'ਹੁਕਮ ਸਤ' ਹਨ ਜੋ ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਫ਼ਜ਼ 'ਮਰਹੂਮ' ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ 'ਹੁਕਮ ਸਤ' ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਭੁਲ ਨਾਲ 'ਸੁਭਮਸਤ' ਦੀ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਅਖਰ 'ਮ ਸ ਤ' ਸਾਂਝੇ ਹਨ। 'ਭ' ਦਾ ਥੱਲਾ ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਭੀ ਭੁਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ 'ਕ'

ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਰਿਹਾ ਪਹਿਲਾ 'ਸੁ'। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਭੀ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਲਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕਿਆਸ ਹੀ ਹਨ, ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਚੂੰਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਾਸੇ ਪਰੇਰਨ ਲਈ ਰਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਆਖਰ ਓਹ ਢਾਡੀ ਸਨ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਲਿਖਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਤਾਰੀਖ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਅਕੱਟ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਢਾਡੀ ਨਥ ਮਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 'ਅਮਰਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਮਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਸੀ) ਕਿ ਨਥ ਮਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇ ਤਕ ਜੀਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਦੋਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵਿਚ ੬੪ ਸਾਲ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ੧੮-੨੦ ਬਰਸ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਉਮਰੇ ਕਿ ਢਾਡੀ ਚੰਗੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨੰਦੇੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਉਮਰ ੮੨-੮੪ ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕੋਈ ਇਤਨੀ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੰਨੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਕ ਸ਼ੱਕ ਜੋ ਲਿਖਤ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਮੇ', ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰਨਾਮਾ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਦੀ ਲਿਖੀ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ' ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਫੱਤੇ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸੀ) 'ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਗਰੰਥ ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਲਿਖ ਕੇ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਢਾਡੀ ਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਚਿਆ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਪਰ੍ਹਿਆਂ ਜਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਖਲੋ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ

ਸਨ ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਰਚਦੇ ਤੇ ਜੋੜਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਜ ਕਲ ਭੀ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ (–ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਥਾਈਂ ਭੀ ਹੋਣਗੇ–) ਕਈ ਕਵੀਸ਼ਰ ਤੇ ਗਵੰਤਰੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਇਤਨਾ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੁਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਭਲਾ ਕਿਧਰਿਓਂ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਉੱਕ ਭੀ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਕਰ ਕੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਡੂਮ ਮਰਾਸੀ ਤੇ ਭੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਬਹੁਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ। ਵਾਰਾਂ ਜੋੜਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਕੰਮ ਤੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਮਨ ਨੂੰ ਛੋਹ ਟੁੰਬ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੇਖੀ ਸੁਣੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਵਾਰ ਰਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂ ਸਰੰਗੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਛੇੜੀਆਂ ਤੇ ਲਗ ਪਏ ਗਾਉਣ। ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਉਹ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ। ਜਦ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਵਾਰ ਨੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਤੁਰ ਪੈਣਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ, ਨਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਲਈ ਕੋਈ ਓਪਰੀ ਸੋਚ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਘਾਟਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਲਿਖਣਾ ਕਿਸ ਲਈ।

ਢਾਡੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਹਲੂਣਾ ਆਉਣ ਤੇ ਵਾਰ ਲਾਉਣੀ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਕੁਝ ਇਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਢਾਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਇਤਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿੱਤ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਸਾਹਿੱਤ ਲਈ ਰਚਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਾਰਾਂ ਰਚੀਆਂ ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਓਹ ਢਾਡੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਚਲਾਣੇ ਦੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਗਰੋਂ ਜਾਂ ਇਕ ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਣਹੋਈਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਕੀ ਖੁਦ ਨਥ ਮਲ ਦੀਆਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਚੌਹਾਂ ਜੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਹਿ ਕੇ ਮਿਟ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਕਿਸੇ ਪਾਰਖੂ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਖ ਲਈਆਂ ਹੋਣ। ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਢਾਡੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜਾ ਘਾਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਕਦੀ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਲਿਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਇਕ ਬੰਦ ਦੇ ਜਾਂ ਸਮੁੱਚੀ ਵਾਰ ਦੇ ਇਤਨੇ ਬਹੁਤੇ ਪੈਸੇ ਮੰਗਦੇ ਕਿ

ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੀ ਇਹ ਅਮਰਨਾਮਾ ਭੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਲਿਖ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਥ ਨਾ ਆ ਜ਼ਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਗੁਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭਾਈ ਫਤੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚਨ ਵੇਲੇ ਹੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਰਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਜੇ ਭਾ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ ਲਈਆਂ। ਆਪ ਢਾਡੀ ਲਿਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਚਿਆ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਲਈ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ' ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ' ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਈ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕੇਵਲ ਇਹ ਕਿ ਰਚਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਦੀ ਉਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਦਰਜ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਰਚਨ ਦੇ ਸਾਲ ਮਹੀਨੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਫਰਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸੰਕੋਚ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ 'ਸਾਲ ੧੭੬੫ ਮਾਹ ਕਤਕ' ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਥੇ ਇਹ ਭੀ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਜਮਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ, ਕੇਵਲ ਭਾਈ ਫਤੇ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸੋਭਾ' ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੜਚੋਲ–

'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਹਾਨਤਾ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਢਾਡੀ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਭੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਢਾਡੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਗਵਾਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਹਨ:–

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਇਕ ਕਬਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ (ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ)।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਮੇਲ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ੩ ਅਸੂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ, ੩ ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ ੧੭੦੮ ਈਸਵੀ ਮੁਤਾਬਕ ੨੮ ਜਮਾਦੀ-ਉਲ-ਆਖਰ ੧੧੨੦ ਹਿਜਰੀ।

ਬੰਦੇ ਦੇ ਬੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ, ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫਤਿਹ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਫ਼ਰਿਆਦ, ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਮੁੜਨਾ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨੰਦੇੜ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥੀਂ ਦਾਨ ਦੇਣਾ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਮੋਤੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦੇਣਾ–ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਨਿੰਮਰਤਾ।

ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਭੇਜਣਾ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ।

ਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼–ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੰਘ ਅਡੋਲ-ਚਿਤ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਸੁਣਨ।

ਸਿੰਘ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਭੀ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਕਹੀ ਭਰਮਾਂ-ਭਰੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਨ।

ਬੱਚਾ, ਜਵਾਨ ਔਰ ਬੁਢਾ ਸਿਖ ਜਿਸ ਉਮਰੇ ਭੀ ਹੋਵੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਵਾਂਞਾ ਨਾ ਰਹੇ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ–

ਅਮਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨੰਦੇੜ ਵਿਚ ਅੰਤਮ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਹੀ ਨਿਸਚਾ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਕੱਠਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਣਾ ਸੈਨਾਪਤਿ ਦੀ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ,'

ਰਾਏ ਚਤਰਮਨ ਦੀ 'ਚਹਾਰ ਗੁਲਸ਼ਨ' ਤੇ ਅਬਦੁਲ ਰਸੂਲ ਦੀ 'ਤਾਰੀਖਿ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਾ (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਦਸਿਆ ਹੈ) ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਪੂਤਾਨੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਚਤੌੜ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਨਿਗੂਣੀ ਜਿਹੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਭੀ ਭਾਵੇਂ ਚਾਰੋਂ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਮਰ-ਨਾਮਾ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਕਾਰੇ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸ਼ਕ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ।

ਚੌਹਾਂ ਹੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਦੋਨੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਉਕਸਾਏ ਹੋਏ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੱਦੀ ਹੋਈ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨਾਲ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਹੇੜੀ ਦੇ ਗੰਗੂ ਬਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮੁਰਿੰਡੇ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਸਰਹੰਦ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਫੌਜਦਾਰ ਨੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਗਲਤ ਸੁਣੌਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਪਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸੈਨਾ-ਪਤਿ ਦੀ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ' ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਉੱਕੀਆਂ ਹੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹਨ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਖਬਰ-ਪਰਾਪਤੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਝੂਠ-ਮੂਠ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਚੋਖੀਆਂ ਉਡ਼ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਪਿੱਛੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਖਬਾਰ ਨਵੀਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੇ ਦਰਬਾਰੇ ਜਾ ਪੁਜਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਥੋਂ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਿਆਂ ਤੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਪਣ ਦਾ ਚੂੰਕਿ ਕੋਈ ਪਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਛੇਤੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ 'ਚਹਾਰ ਚਮਨ' ਤੇ 'ਤਾਰੀਖਿ ਮੁਅੱਜ਼ਮ ਸ਼ਾਹ' ਵਿਚ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਗਲਤੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚੂੰਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਵਾਨਤਾ ਵਧ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ

ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਵਾਧਾਨਤਾ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਖੁਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਭੀ ਇਸ ਗਲਤੀ ਤੇ ਧੋਖੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ੨੬ ਸ਼ਾਬਾਨ ਸਨ ੨ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਤਾਬਕ ੩੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ ੧੭੦੮ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਖਬਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਓ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੋਗ ਦੀ ਖਿਲਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ (ਹੁਕਮ ਸ਼ੁਦ ਕਿ ਬ-ਪਿਸਰਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਓ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ ਖਿਲਤਿ ਮਾਤਮੀ-ਇ-ਪਿਦਰ ਬਿਦਿਹੰਦ)। ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ੨੪ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਫੇਰ ਭੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਲੈ-ਪਾਲਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਖਲਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ੨੫ ਰਬੀ-ਉਲ-ਅਵੱਲ ਸਨ ੪ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹੀ ਮੁਤਾਬਕ ੧੩ ਮਈ ਸਨ ੧੭੧੦ ਈਸਵੀ ਦੀ ਖਬਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ 'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁਤਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਰਾਜਧਾਨੀ (ਦਿਲੀ) ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਜੈਸਿੰਘਪੁਰੇ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।' ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੈ-ਪਾਲਕ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਮਕੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੋਇਆ ਅਸਲੀ ਵੱਡਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਸਚਾਈਆਂ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਫ ਕੋਈ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਬਾਦ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਿਬ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖੇ ਹੀ ਲਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਕ ਐਸਾ ਅਨਿਆ ਕਰ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਮਿਟਾ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਏ।

ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਐਸੀਆਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸਮਕਾਲੀ ਲਿਖਤਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸਬੰਧੀ ਹਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਸਨ ਬਲਕਿ 'ਬੰਦਾ' ਨਾਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ' 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ' ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵਡੀ ਗਲਤੀ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪਰ ਇਹ ਗਲਤੀ ਹੈ ਸਮਕਾਲੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ,

ਤਾਂ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਠੀਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਏ ?

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ 'ਅਮਰਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਂਝੇ ਵਾਕਿਆਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਪਰ 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ । ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਢਾਡੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਹੀਆਂ, ਉਹ ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਉਂਜ ਹੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦੱਸ ਗਿਆ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਨਾਲੇ ਢਾਡੀ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ। ਢਾਡੀ ਨਾਲੋ ਨਾਲ ਵਾਰਾਂ ਰਚਦਾ ਤੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੋਣਾ ਏ,ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਪਰਸੰਗ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੋਈ । ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਰਚੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਨਾ ਆਇਆ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹੋਣ ਜੋ ਹਾਲ ਤਕ ਨਹੀਂ ਲਭੀਆਂ ਜਾਂ ਢਾਡੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਕਿਸ-ਤਾਨ ਤੁਰ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਮਰ ਖਪ ਗਈਆਂ ਹੋਣ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਢਾਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੇਰਵੇ ਸਾਧਾਰਣ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਨੇ । ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਤੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਚਲ ਰਹੀ ਵਾਰਤਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲਾਂ ਭੀ ਉਂਜ ਹੀ ਦਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਦ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਤੇ ਹੁਲਾਰਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਢੱਡ ਤੇ ਹਥ ਜਾਂ ਫੇਰ ਕੇ ਸਰੰਗੀ ਤੇ ਗਜ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਵਾਜ ਤੇ ਮੁੜ ਛੇੜ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਵਾਰ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ । ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਘਾਪੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। 'ਅਮਰ-ਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਫ ਦਿਸ ਰਹੇ ਨੇ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਸਰਹੰਦ ਵਲੋਂ ਆਏ ਪਠਾਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਆਉਣ ਜਾਣ ਤੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨ (ਜਿਸ ਦਾ 'ਚਤੁਰਜੁਗੀ' ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ' ਤੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਸਾਹਿਤ ਹਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ), ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਤੇ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਰਨਣ 'ਅਮਰਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਜੋ ਨੰਦੇੜ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਤੇ ਓਥੇ ਹੋਈਆਂ ਬਾਕੀ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ । ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਾਰ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਨਥ ਮੱਲ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਦਸ ਕੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਬਰਾਹਮਣੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ—

ਬਰਾਹਮਣੀ ਭਰਮ ਤੇ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ 'ਅਮਰਨਾਮੇ' ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਹਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇ ਝਟਕਾ ਕਰਨ ਤੇ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ, ਭੂਤਾਂ ਪਰੇਤਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ, ਮੰਜੇ ਤੇ ਮਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ, ਦਾਨ ਲੈ ਕੇ ਗਤੀ ਕਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਵਲੋਂ ਭਰੋਸਾ, ਦੁਨੀਆਵੀ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਲਈ ਗੰਗਾ-ਅਸਨਾਨ ਤੇ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਆਦਿ ਆਦਿ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾਨ ਲੈਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲਈ ਘੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇਤਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਨ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਏ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਇਤਨੇ ਸੰਘਣੇ ਸਨ ਕਿ ਟੁਟਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੇ। ਇਸ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਤੇ ਸਿਖ ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਮੁਢ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪਏ ਤੇ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਵਹਿਮ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ। ਇਸ ਜਾਗਰਤ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਆਦਿ ਸੁਧਾਰਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਜਤਨ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹਦ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਬਲਕਿ ਸੁਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਰਾਜਸੀ ਦੂਖਣ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਖੰਡੀ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਕੰਡਿਆਲੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੋਢੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਰੱਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੇ ਬਨਾਰਸ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਉਤਮ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ, ਪਰ ਦੋ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਭੀ ਪੂਰੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਮਕ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਧਾਰਮਕ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਤੇ ਕਿਰਿਆ-ਕਰਮ ਬਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੈਰ-ਬਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਚੂੰਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਧਾਰਮਕ ਗੱਲ ਵਿਚ ਬਰਾਹਮਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਚੰਗੀ ਮੰਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਡੰਬਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਾਲ ਟੁੱਟਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਭੀ ਹੱਥ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਖਲਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ

ਸਕਦੀ, ਅਤੇ ਦਿਮਾਗੀ ਖਲਾਸੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਨਤਾ ਪਾਸੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਕੰਮਾਂ ਵਲ ਲਗ ਸਕਣ ਤੇ ਪੂਰੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਸਕਣ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਦੇਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇਸ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ ਦਾ ਵਡਾ ਕਾਰਣ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜ਼ਾਤ-ਅਭਿਮਾਨੀ ਤੇ ਜਾਤ-ਲਾਲਚੀ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਗਲਬਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚੋਂ ਬਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਨ-ਕਲਾਬ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ–ਅਤੇ ਇਕ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਬਰਾਹਮਣ ਦੇ ਅਸਰ ਤੇ ਗਲਬੇ ਕਰਕੇ ਪੁਰਾਣਾ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਬੋਦਾ, ਬੇ-ਹਿੱਸ ਤੇ ਬੇ-ਜਾਨ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮਾਰੂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮੁੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਭੇਦ ਮਿਟਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸਮਾਜ 'ਖਾਲਸਾ' ਵਿਚੋਂ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਮ-ਕਾਂਡੀ ਬਰਾਹਮਣ ਪਾਸੋਂ ਜੰਜੂ ਪੁਅਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜ ਸ਼ਸਤਰ-ਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਸਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਰਾਹਮਣੀ ਜ਼ਾਤ-ਪਾਤ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਵਰਣ ਤੇ ਹਰ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਉਚ ਨੀਚ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭੇਦ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਇਕੋ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਜਾਏ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੁਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦਾ ਫਰਕ ਮਿਟਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿ ਸਿੰਘ ਕਿਧਰੇ ਮੁੜ ਪੁਰਾਣੇ ਬਰਾਹਮਣੀ ਧਰਮ ਕਰਮ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਅੜੇ ਰਹਿ ਜਾਣ ਜਾਂ ਮੁੜ ਉਥੇ ਜਾ ਫਸਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਵੇਂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਨਾਉਂ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲਾ ਸਭ ਧਰਮ-ਨਾਸ ਕੁਲ-ਨਾਸ ਤੇ ਕਿਰਤ-ਨਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਸਭ ਕਾਣ ਮਿਟ ਗਈ ਹੈ।

ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗੁਰਵਾਕਾਂ, ਰਹਿਤ ਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇ ਤੋਂ ਬਰਾਹਮਣ-ਮਤੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਰਚਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ 'ਸਿਖ ਰਿਲਿਜਨ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਿਸਟਰ ਮੈਕਾਲਿਫ਼ ਤੇ

ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸਨ ੧੭੦੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇਕ ਸੌ ਇਕਤਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਪਰੇਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਥ ਮਲ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ:–

ਹਯਾ ਅਜ਼ ਬ੍ਰਹਮਨ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਕੁਨੰਦ ।
ਕਿ ਈਂ ਚਾਰ ਫਰਜ਼ੰਦਿ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤਾ ਅੰਦ । ੧੪੦ ।
ਮਕੁਨ ਹਰਚਿ ਗੋਇੰਦ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ।
ਸਦਾ ਮੀ-ਦਿਹੰਦ ਸਿੰਘਿ ਮਾ ਰਾ ਸ਼ਸਮ। ੧੪੧ ।

ਅਰਥਾਤ,

ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸੇਵਾ ਤੋਂ (ਸਿੰਘ) ਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਾਡੇ ਚਾਰ ਪੁਤਰ ਮਾਰੇ ਹਨ ।

ਜੋ ਭੀ ਕਿਰਿਆ-ਕਰਮ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਰੋ । ਇਹ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅੰਤ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਮਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਬਰਾਹਮਣੀ ਧਰਮ, ਕੁਲ ਤੇ ਕਿਰਤ ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘ 'ਮਾਨੁਸ ਕੀ ਜਾਤ' ਵਿਚ ਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਤਕਰੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ 'ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ' ਲੋਚਦਾ ਹੈ ।

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੜਚੋਲ–

ਜਿਵੇਂ ਪਿੱਛੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਸਾਹਿਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਹਰ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖ਼ਰ ਢਾਡੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਚੇਰੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਰੰਗਣ ਦੀ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇਕਸਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਕਿਧਰੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪੁਰਖ ਇਕ-ਬਚਨ ਵਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਅਨ-ਪੁਰਖ। ਇਸ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਢਾਡੀ ਆਪ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੁਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਰਚਨਾ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ੁਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਣ

ਦਾ ਟਪਲਾ ਪੈਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਜ਼ਿਕਰ 'ਅਮਰਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ।

ਨਥ ਮਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਦਰੀ ਬੋਲੀ ਸੀ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਉਸ ਨੇ ਮਾਮੂਲੀ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਢਾਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਕਿੱਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਰਾਂ ਭੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਚਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਜਜਮਾਨ (ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿਖ ਗੁਰੂ) ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਸਨ। 'ਅਮਰਨਾਮਾ' ਉਸ ਨੇ ਅਣਸਰਦੇ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਦਖਣ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉੱਚੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਸਨ ਫ਼ਾਰਸੀ ਆਮ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਢਾਡੀ ਨਥ ਮਲ ਨੇ ਭੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਵਰਤ ਲਈ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਬਦ ਭੀ ਵਰਤ ਲਏ ਹਨ।

ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਦਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ ਭੀ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਥਾਂਈ ਚੂਲਾਂ ਚੋਖੀਆਂ ਢਿੱਲੀਆਂ ਹਨ। ਤੋਲ ਭੀ ਸਾਰੇ ਥਾਂਈਂ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਨਥ ਮਲ ਤੋਲ ਤੁਕਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਲਫ਼ਜ਼ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਭੰਨ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚੂੰਕਿ ਕਰਤਾ ਆਪ ਕੋਈ ਬਹੁਤੇ ਉਚੇ ਪਾਏ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉਚਾਰਣ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਸਹੀ ਹਿਜਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ; ਬਲਕਿ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਆਮ ਗੰਵਾਰੇ ਉਚਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਤਾਰਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਣ ਵਲ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਫਾਰਸੀ ਸਬਦ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਜ਼ੇਰ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ 'ਜ਼ੇਰ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਮੂਲੀ ਤੇ ਹਲਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਓਥੇ ਸਿਹਾਰੀ (ਿ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ' ਵਿਚ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਜਾਗਰ ਤੇ ਲੰਬੀ ਹੈ ਤਾਂ ਓਥੇ ਲਾਂਵ (ੇ) ਵਰਤੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਲਬੇ ਗੋਦਰੀ' ਵਿਚ। ਇਸ

ਤਰਾਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਲਕੇ ਜਾਂ ਲੰਬੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਕੇਵਲ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਸਰ ਵਿਚ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਹਲਕੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਓਥੇ ਸਦਾ ਸਿਹਾਰੀ ਹੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਅਮਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਭਾਸੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਪੈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰਨਾਮੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤੀ ਪੋਥੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਨਕਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਭੀ ਆਗਿਆ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹ-ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਪਰੋਫੈਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਤੇ ਪਰੋਫ਼ੈਸਰ ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਅਤੇ ਸ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।

ਪਟਿਆਲਾ — ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

੮ ਅਪਰੈਲ ੧੯੫੩

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ

ਅਥ ਅਮਰਨਾਮਾ ਤਟ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

ਚੂੰ ਖ਼ੁਦ ਆਤਿਫ਼ਤ ਕਰਦ ਯਜ਼ਦਾਨਿ ਪਾਕ ।
ਜ਼ਮੀਂ ਬਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ਅਜ਼ ਸੁਮਕ ਤਾ ਸੁਮਾਕ ।੧।

ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਕਰਤਾਰ ਆਪ ਮਿਹਰ ਕੀਤੀ, ਪਾਤਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਤਕ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਵਸ ਗਈ । ੧ ।

ਲਬੇ ਗੋਦਰੀ ਗੁਰ ਬ-ਜ਼ਦ ਖ਼ੇਮਾ ਖ਼ੂਲ
ਬ-ਜਾਏ ਕਿ ਆਸੂਦਾ ਅਹਿਲੇ ਕਬੂਲ ।੨।

ਗੋਦਰੀ (ਗੁਦਾਵਰੀ) ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਗੁਰੂ (ਜੀ) ਨੇਂ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਤੰਬੂ ਖੈਮੇਂ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿ (ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ) ਪਰਵਾਣ ਹੋਇਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਸਨ । ੨ ।

ਬਸਾ ਕਰਦ ਤੁਰਕਾਨ ਸ਼ੋਰੋ ਫ਼ੁਗਾਂ
ਜ਼ ਸਤਗੁਰ ਸ਼ੁਦਾ ਖ਼ਰਕਿ ਆਦਤ ਇਯਾਂ ।੩।

ਤੁਰਕਾਂ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਕੀਤਾ (ਅਤੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਿਖਾਈ । ੩ ।

ਬ-ਨਾਲੈਨਿ ਚੋਬੀ ਓ ਯਕ ਕੂਜ਼ਾ ਸ਼ੀਰ ।
ਬਿਆਰਾਸਤ ਸੱਜਾਦਾਏ ਚੂੰ ਸਰੀਰ ।੪।
ਗਦਾ ਬੂਦ ਆਂ ਜਾ ਯਕੇ ਤੁੰਦ ਖ਼ੂ
ਕਿ ਗ਼ੂਲੇ ਬਿਆਬਾਂ ਬ-ਤਸਖ਼ੀਰਿ ਊ ।੫।

ਉਥੇ ਇਕ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾਓ ਵਾਲਾ ਸਾਧ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਿ ਵੱਸ ਵਿਚ ਜੰਗਲੀ ਭੂਤ ਪਰੇਤ ਸਨ । ਉਸ ਕੋਲ ਲਕੜੀ ਦੀਆਂ ਖੜਾਵਾਂ ਤੇ ਦੁਧ ਦੀ ਇਕ ਗੜਵੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਸ਼ਾਹੀ ਤਖ਼ਤ (ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ) ਵਾਂਙੂ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ੪ । ੫ ।

ਦਿਲਸ਼ ਬੇ-ਮੁਹੱਬਤ ਸਰਸ਼ ਪੁਰ-ਗ਼ਰੂਰ
ਕਿ ਅਜ਼ ਆਬਿਦੇ ਹਕ-ਪ੍ਰਸਤਾਂ ਨਫ਼ੂਰ।੬।

ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਤੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਘਿਰਣਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੬।

ਕਿ ਬਾ ਮਨ ਚੁਨਾਂ ਗੁਫ਼ਤ ਬਾਤਲ ਸੁਖ਼ਨ
ਕਿ ਬਰ ਨੁਸਰਤੇ ਸ਼ਾਹ ਲਾਫ਼ੇ ਮਜ਼ਨ।੭।

ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਕੂੜੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਯਾਰੀ ਤੇ ਫੜ ਨਾ ਮਾਰ। ੭।

ਬ-ਸਾਲ ਅੰਦਰ ਆਯਦ ਗ੍ਰਹਣ ਆਫ਼ਤਾਬ
ਮਨੀਂ ਬਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬ-ਕਰਦਮ ਖ਼ਿਤਾਬ।੮।

ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਹੀ ਆਦਮੀਆਂ) ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ। ੮।

ਪ੍ਰਸਤਸ਼ ਬ-ਆਈਨਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਅਸਤ।
ਦਰੀਂ ਹੀਚ ਅੰਦੇਸ਼ਾ-ਓ ਨੈ ਸ਼ਕ ਅਸਤ।੯।

ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਦਾ ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭਉ ਤੇ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ। ੯।

ਸੂਏ ਗੋਦਰੀ ਬੰਦਾ ਰਫ਼ਤਾ-ਉ-ਪਸ
ਸਰੇ ਬਿਸਤਰਸ਼ ਮਾਂਦ ਬੇ-ਹੀਚ ਕਸ।੧੦।

ਬੰਦਾ ਗੁਦਾਵਰੀ ਵਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ੧੦।

ਹਯੱਬਰੇ ਮਨ ਆਨਸਤ ਫ਼ਰਮਾਂ ਪਜ਼ੀਰ
ਹਮਾਂ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਨਿ ਬੰਦਾ ਬ-ਗੀਰ।੧੧।

ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਅਜਿਹੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਹਨ ਕਿ (ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ) ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਫੜ ਲਉ। ੧੧।

ਚੁ ਸ਼ੇਰ ਆਂ ਚੁਨੀਂ ਹੁਕਮਿ ਮਾਰਾ ਸ਼ੁਨੀਦ
ਸੂਏ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਨ ਖ਼ੰਜਰ ਕਸ਼ੀਦ।੧੨।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਅਜਿਹਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਿਆ (ਤੇ) ਬਕਰੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ੧੨।

ਵਹੂਸ਼ਾਂ ਦਵਾਂ ਚੂੰ ਸਬਾ ਆਮਦੰਦ।
ਪਏ ਪੁਖ਼ਤਨਸ਼ ਬਰਮਲਾ ਆਮਦੰਦ।੧੩।

ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕ ਹਵਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੌੜੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਪਰਤੱਖ ਤਤਪਰ ਹੋ ਆਏ। ੧੩।

ਚੁ ਮਨ ਕਰਦ ਖ਼ੈਰਾਤ ਅਜ਼ ਹਰ ਦੋ ਦਸਤ
ਦਰੇ ਖ਼ੈਰ ਜੁਜ਼ ਖ਼ਾਕਰੂਬਾਂ ਬ-ਬਸਤ।੧੪।

ਜਦ ਮੈਂ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ (ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ) ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਦਾਨ ਦਾ ਦਰ ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ (ਗਰੀਬ ਗੁਰਬੇ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਭ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੧੪।

ਯਕੇ ਫ਼ੀਲਾ-ਓ-ਪੰਜ ਮੇਸ਼ਾਨਿ ਨਰ
ਬੁਲੰਦੋ ਕਵੀ ਜੁੱਸਾ-ਓ ਫ਼ਰਬਾ ਤਰ।੧੫।

ਇਕ ਹਾਥੀ, ਪੰਜ ਸੰਢੇ ਉਚੇ ਕੱਦ ਦੇ, ਤਕੜੇ ਜੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਤੇ ਮੋਟੇ ਤਾਜ਼ੇ (ਦਾਨ ਦਿੱਤੇ)। ੧੫।

ਵ ਮਨ ਬਾ ਕਸੇ ਮਾਦਾ ਗਾਵਾਂ ਨ-ਦਾਦ
ਕਿ ਹਰਗਿਜ਼ ਬ-ਦਸਤੇ ਵਹੂਸ਼ਾਂ ਨ-ਦਾਦ।੧੬।

ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਦਾਚਿਤ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਦੇ ਹਥ ਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ੧੬।

ਚੂੰ ਖ਼ੈਰਾਤ ਬਾ-ਖ਼ਾਕਰੂਬਾਂ ਸਪੁਰਦ
ਅਜ਼ਾਂ ਬਾਦ ਮਨ ਜਸ਼ਨਿ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਕਰਦ।੧੭।

ਜਦੋਂ ਦਾਨ ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਸ਼ਹਾਨਾ ਜਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ੧੭।

ਦਰਾਂ ਵਕਤ ਯਕ ਪਾਸਿ ਆਂ ਰੂਜ਼ ਬੂਦ
ਸਰਾਈਦ ਢਾਡੀ ਸਰੂਦੋ ਸਰੂਦ।੧੮।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਇਕ ਪਹਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ (ਅਰਥਾਤ ਲੌਢੇ ਵੇਲਾ ਸੀ) ਢਾਡੀ ਨੇ (ਕਈ) ਗਾਉਣ ਗਾਏ (ਕਈ ਵਾਰਾਂ ਲਾਈਆਂ)। ੧੮।

ਬ-ਔਕਾਤਿ ਅਰਦਾਸ ਸ਼ੀਰੀਂ ਤੁਆਮ
ਅਦਾ ਕਰਦ ਰਹਿਰਾਸ ਹੰਗਾਮਿ ਸ਼ਾਮ।੧੯।

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਰਹੁਰਾਸ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ (ਤੇ) ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ (ਤੋਂ ਬਾਦ) ਕੜਾਹ ਪਰਸਾਦ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ੧੯।

ਕਿ ਮਨ ਭੋਗਿ ਰਹਿਰਾਸ ਬਾ ਖ਼ੁਦ ਸਿਤਾਦ
ਅਜ਼ਾਂ ਪਸ ਬ-ਸਿੰਘਾਨ ਫ਼ਰਮਾਂ ਬਿਦਾਦ।੨੦।

ਮੈਂ ਰਹੁਰਾਸ ਦਾ ਪਰਸਾਦ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ੨੦।

ਹਮਾਂ ਗ਼ੁਸਲਿ ਫ਼ਰਹਤ ਬ-ਫ਼ਰਹਤ ਕੁਨੇਦ।
ਬ-ਇਸਮੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਿੰਮਤ ਕੁਨੇਦ।੨੧।

(ਕਿ) ਸਾਰੇ ਮੌਜਾਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋ (ਅਤੇ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉ। ੨੧।

ਹਯੱਬਰਾਂ ਚੁਨੀਂ ਫ਼ਿਹਲੇ ਬਾਦ ਅਜ਼ ਸਮਾਅ
ਕਿ ਗਾਵਾਂ ਨ-ਦਾਦਾ ਵਹੂਸ਼ਾਨ ਰਾ।੨੨।

ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ੨੨।

ਬ-ਦਿਲ ਦਾਸ਼ਤਮ ਹੁਕਮਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ।
ਨਾ ਮਾਨਿੰਦਿ ਊ ਦੀਗਰੇ ਜ਼ੀਨਹਾਰ।੨੩।

ਦਿਲ ਵਿਚ ਪਰਵਰਦਗਾਰ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਯਾਦ ਸੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ (ਇਸ਼ਟ) ਉਸ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਦਾ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ।੨੩।

ਸਰੇ ਇਕਤਿਦਾਏ ਹਨੂਦਾਂ ਮਦਾਰ।
ਜ਼ਿ ਮਾਬੂਦਿ ਮਨ ਬਾਸ਼ ਉਮੀਦਵਾਰ।੨੪।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਖਿਆਲ (ਭੀ) ਨਾ ਕਰੋ। ਮੇਰੇ ਪੂਜਨੀਕ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਪਰ ਆਸ ਰੱਖੋ। ੨੪।

ਬ-ਪੀਸ਼ਸ਼ ਸਰੇ ਬੰਦਗੀ ਦਾਸ਼ਤਮ।
ਕਿ ਜ਼ੋ ਕੁਦਰਤੋ ਅਜ਼ਮਤੇ ਯਾਫ਼ਤਮ।੨੫।

ਮੈਂ ਉਸੇ ਇਕ (ਸਰਬ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬੰਦਗੀ ਲਈ ਸਿਰ ਨਿਵਾਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤਾਕਤ ਤ ਵਡਿਆਈ ਪਾਈ ਹੈ। ੨੫।

ਕਿ ਅਜ਼ ਗੋਦਰੀ ਬੰਦਾ ਆਮਦ ਬਿਰੂੰ
ਹਮਾ ਦੀਦਾ ਊ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਂ ਬ-ਖ਼ੂੰ।੨੬।

(ਜਦ) ਬੰਦਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ ਵੇਖੀਆਂ। ੨੬।

ਰਵਾਂ ਕਰਦ ਆਂ ਸੂਇ ਮਨ ਪੰਜ ਬੀਰ।
ਪਏ ਕੁਸ਼ਤਨਮ ਬੂਦ ਹਰ ਯਕ ਸ਼ਰੀਰ ੨੭।

ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਪੰਜ ਬੀਰ ਭੇਜੇ। ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ। ੨੭।

ਬਸਾ ਬਰ ਸਰਮ ਦਾਸ਼ਤ ਬੀਰਾਂ ਬਲਾ।
ਮਨ ਏਮਨ ਸ਼ੁਦਾ ਦਰ ਪਨਾਹੇ ਖ਼ੁਦਾ।੨੮।

ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਈ ਬਲਾਵਾਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ (ਪਰ) ਮੈਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਬਚਿਆ ਰਿਹਾ। ੨੮।

ਹਮਾ ਵਕਤ ਬੀਰਾਂ ਦਰੇ ਜੰਗ ਬਸਤ
ਕਿ ਗਸ਼ਤੰਦ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਨ ਚੀਰਾ ਦਸਤ।੨੯।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ੨੯।

ਸੂਇ ਬੰਦਾ ਰਫ਼ਤੰਦ ਬੀਰਾਂ ਜ਼ਬੂੰ।
ਕਿ ਜ਼ੀਂ ਜੰਗਿ ਸਤਗੁਰ ਸ਼ੁਦਾ ਗ਼ਰਕਿ ਖ਼ੂੰ।੩੦।

ਬੀਰ ਠਿੱਠ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦੇ ਕੋਲ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ੩੦।

ਬਦੂ ਗੁਫ਼ਤ ਬੀਰਾਂ ਕਿ ਅਫ਼ਸੁਰਦਾਇਮ।
ਜ਼ ਸਤਗੁਰ ਬ-ਦੁਸ਼ਵਾਰ ਜਾਂ ਬੁਰਦਾਇਮ।੩੧।

ਬੀਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੱਜ ਟੁਟ ਗਏ ਹਾਂ ਤੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਹੈ। ੩੧।

ਬਸਾ ਬੀਰ ਸ਼ੁਦ ਬਰ ਗੁਰੂ ਜਾਂ-ਨਿਸਾਰ।
ਬ-ਹਮਰਾਹੀਅਸ਼ ਗਸ਼ਤ ਗ਼ੈਬੀ ਸਵਾਰ।੩੨।

ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੀਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਵਾਰਨ ਲਈ ਤਯਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਘੋੜ-ਚੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ੩੨।

ਨ ਤਰਸੇਮ ਅਜ਼ ਯੋਗਨੀ ਸ਼ਿਸਤੋ ਚਾਰ।
ਜ਼ ਬੀਰਾਨਿ ਪੰਜਾਹੁ-ਦੋ ਤੀਰ ਬਾਰ।੩੩।

ਨਾ ਅਸੀਂ ਚੌਹਠ ਜੋਗਨੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਂ ਬਵੰਜਾ ਤੀਰ ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੀਰਾਂ ਤੋਂ। ੩੩।

ਤਰੀਕੇ ਗੁਰੂ ਅਜ਼ ਗੁਰੂ ਖ਼ਾਸਤੇਮ।
ਕਿ ਜਾਂ ਰਾ ਸਲਾਮਤ ਅਜ਼ੀਂ ਦਾਸ਼ਤੇਮ।੩੪।

ਅਸਾਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ (ਵਿਚ ਆਉਣ) ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਜਾਨ ਦਾ ਬਚਾਉ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ। ੩੪।

ਨੰਦੇੜ ਅੰਦਰਾਂ ਬੰਦਾ ਆਵੁਰਦ ਤਾਖ਼ਤ।
ਗਰੋਹੇ ਹਨੂਦਾਂ ਫ਼ਰਾਹਮ ਬਸਾਖ਼ਤ।੩੫।

ਬੰਦਾ ਨੰਦੇੜ ਵਲ ਭੱਜਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ। ੩੫।

ਗੁਰੂ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਨਿ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਦ।
ਬ-ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਿਹ ਚੰਦ ਤਾਂ ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰਦ।੩੬।

(ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ) ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ (ਤੇ) ਸੂਰਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ੩੬।

ਹਨੂਦਾਂ ਸੂਏ ਬੰਦਾ ਕਰਦੰਦ ਨਿਗਾਹ।
ਵ ਬੁਰਦੰਦ ਫ਼ਰਯਾਦਿ ਖ਼ੁਦ ਪੀਸ਼ਿ ਸ਼ਾਹ।੩੭।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹ ਅਪਣੀ ਫ਼ਰਿਆਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ੩੭।

ਹਮਾ ਮਾਲਦਾਰਾਨੋ ਮੀਰੋ ਵਜ਼ੀਰ।
ਬ-ਦਰਗਾਹਿ ਸੁਲਤਾਂ ਮੁਕੱਰਬ ਕਸੀਰ।੩੮।

ਸਾਰੇ ਧਨੀਆਂ ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਨ। ੩੮।

ਬਪੀਸ਼ੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਆਵਾਜ਼ ਦਾਦ।
ਗੁਰੂ ਕਰਦ ਮਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਰਾ ਬਬਾਦ।੩੯।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ (ਕਿ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੩੯।

ਹਮਾ ਮੁਸਤਗ਼ੀਸੋ ਹਮਾ ਦਾਦ ਖ਼ਾਹ।
ਹਮਾ ਈਸਤਾਦਾ ਬ-ਹਾਲੇ ਤਬਾਹ।੪੦।

ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਿਆਦੀ ਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਮੰਦੇ ਹਾਲੀਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ੪੦।

ਬ-ਫ਼ਰਯਾਦ ਇਜ਼ਹਾਰਿ ਅਹਿਵਾਲ ਕਰਦ।
ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਫ਼ਿਲਹਾਲ ਕਰਦ।੪੧।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋ ਪਿਟ ਕੇ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ੪੧।

ਜ਼ ਵੁਜ਼ਰਾਇ ਸੁਲਤਾਂ ਬੁਦਾ ਨੰਦ ਲਾਲ।
ਸ਼ੁਦਾ ਹਮਰਹੇ ਸ਼ਾਹਿ ਵਾਲਾ-ਕਮਾਲ।੪੨।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁਤਾ-ਸ਼ੀਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ੪੨।

ਹਮਾ ਖ਼ੇਲਿ ਹਿੰਦੂ ਬ-ਸਦ ਬੇਕਸੀ।
ਬਰਫ਼ਤੰਦ ਬਾ ਸ਼ਾਹ ਬਰ ਗੋਦਰੀ।੪੩।

ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਬੜੀ ਬੇ-ਕਸੀ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਦਾਵਰੀ ਤੇ ਗਏ। ੪੩।

ਦਰਾਂ ਵਕਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਬੂਦ ਬਾ ਸਦ ਤਰਬ।
ਖ਼ਿਆਲੇ ਗੁਰੂ ਸੂਏ ਦਰਗਾਹੇ ਰਬ।੪੪।

ਉਹ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਵਾਲਾ ਇਕ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੪੪।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਜਵਾਹਰ ਪਏ ਨਜ਼ਰ ਦਾਦ।
ਗਹੁਰ ਬਰ ਕਫ਼ੇ ਦਸਤਿ ਸਤਗੁਰ ਨਿਹਾਦ।੪੫।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੀਰੇ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਇਕ ਮੋਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਥ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਰਖਿਆ। ੪੫।

ਗਹੁਰ ਗੁਰ ਬ-ਦਰਯਾ ਬ-ਪਰਦਖ਼ਾਤਾ
ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਅਜ਼ੀਂ ਹੈਰਤੇ ਸਾਖ਼ਤਾ।੪੬।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਤੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ੪੬।

ਬ-ਫ਼ਰਮੂਦ ਸਤਿਗੁਰ ਬ-ਸੁਲਤਾਂ ਸੁਖ਼ਨ।
ਗੁਹਰ ਨਜ਼ਰ ਮੀਖ਼ਾਸਤ ਦਰਯਾ ਜ਼-ਮਨ।੪੭।

ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਫ਼ਰਮਾਇਆ। ਦਰਿਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੋਤੀ ਦੀ ਭੇਟ ਮੰਗਦਾ ਸੀ। ੪੭।

ਸ਼ਹਨਸ਼ਹ ਕਰਾਮਾਤਿ ਸਤਗੁਰ ਸ਼ੁਨੀਦ
ਸ਼ੁਦਾ ਦਸਤ-ਬਸਤਾ ਬ-ਇਜਜ਼ੇ ਮਜ਼ੀਦ।੪੮।

ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣੀ (ਹੋਈ ਸੀ)। ਉਸ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਜੋੜੇ। ੪੮।

ਚੂੰ ਸਤਗੁਰ ਨ ਦੀਦਾ ਨਿਗਾਹੇ ਬਦਸ਼
ਨਿਸ਼ਾਂਦਾ ਜ਼-ਅਲਤਾਫ਼ ਬਰ ਮਸਨਦਸ਼।੪੯।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਚੂੰਕਿ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਨਾ ਦੇਖੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਖਤ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ੪੯।

ਬਿਯਾਂ ਕਰਦ ਸੁਲਤਾਨ ਈਂ ਮਾਜਰਾ।
ਕਿ ਬੁਰਦੰਦ ਹਿੰਦੂ ਬੁਕਾ ਬਰ ਸਮਾ।੫੦।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਹਾਲ-ਪੁਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕ ਲਿਆ ਹੈ। ੫੦।

ਚੂੰ ਮਨ ਗੁਫ਼ਤ ਬਾ ਸ਼ਾਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਕੁਨ।
ਕਿ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ ਰਾ ਅਜ਼ ਗ੍ਰਹਿ ਸਾਫ਼ ਕੁਨ।੫੧।

ਜਦ ਮੈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ। ੫੧।

ਸੁਖ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤ ਹਿੰਦੂ ਬ-ਸ਼ਾਹੇ ਜ਼ਮਾਂ।
ਗ੍ਰਹਿ ਕਰਦ ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ ਰਾ ਰਾਕਸ਼ਾਂ।੫੨।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੫੨।

ਬਸੇ ਰਾਜ਼ ਈਂ ਕਰਦ ਮਨ ਖ਼ੁਦ ਇਯਾਂ।
ਤੁਆਮੇ ਹੁਮਾ ਦਾਦਾ-ਅਮ ਬਰ ਹੁਮਾਂ।੫੩।

(ਫਿਰ) ਮੈਂ ਇਸ (ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਾਲੀ) ਗੱਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਆਪ ਖੋਲ੍ਹੇ (ਤੇ ਕਿਹਾ) ਮੈਂ ਹੁਮਾ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਹੀ ਹੁਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ੫੩।

ਸ਼ਰਾਬੋ ਕਬਾਬ ਅਸਤ ਈਂ ਰਾ ਗ਼ਜ਼ਾ।
ਅਜ਼ੀਂ ਗੋਸਫ਼ੰਦਾਂ ਬ-ਕਰਦਮ ਅਤਾ।੫੪।

ਸ਼ਰਾਬ ਕਬਾਬ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਜਾਂਗਲੀਆਂ, ਚੂੜ੍ਹਿਆਂ) ਦਾ ਖਾਜਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਬਕਰੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ। ੫੪।

ਹਨੂਦਾਂ ਹਮਾ ਨਾਦਮੋ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ।
ਸੂਏ ਖ਼ਾਨਾਏ ਖ਼ੇਸ਼ ਰਫ਼ਤੰਦ ਜ਼ਾਰ ।੫੫।

ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਤੇ ਠਿੱਠ ਹੋਏ ਤੇ ਨਿੰਮੋ-ਝੂਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਏ । ੫੫ ।

ਕਦਮ ਬੋਸੀਏ ਮਨ ਦਰਾਂ ਦਮ ਸ਼ੁਦਾ ।
ਤਲਬਗਾਰਿ ਲੁਤਫ਼ੇ ਰੂਹੁਮ ਸ਼ੁਦਾ ।੫੬।

ਉਹ [ਬੰਦਾ] ਮੇਰੇ ਚਰਨੀ ਢਹਿ ਪਿਆ (ਤੇ) ਰਹਿਮ ਦੀ ਕਿਰਪਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜਾਚਕ ਹੋਇਆ । ੫੬ ।

ਫ਼ਰਿਸਤਾਦਨਸ਼ ਸੂਇ ਪੰਜਾਬ ਕਰਦ ।
ਮਏ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਨਿ ਆਜ਼ਾਦ ਮਰਦ ।੫੭।

ਮੈਂ ਪੰਜ ਸੁਤੰਤਰ-ਚਿਤ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ । ੫੭ ।

ਚੁ ਫ਼ਰਮਾਨਿ ਏਜ਼ਦ ਅਤਾ ਸ਼ੁਦ ਬ-ਮਨ ।
ਅਮਲ ਕਰਦਾ ਅਜ਼ ਦਿਲ ਬ-ਦਾਰੁਲ-ਮਹਨ ।੫੮।

ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦੁਖਾਂ-ਭਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਅਮਲ ਕੀਤਾ । ੫੮ ।

ਕੁਨਮ ਤਰਜ਼ਿ ਗੁਫ਼ਤਾਰ ਚੂੰ ਰਾਸਤਾਂ ।
ਰਜੂਅ ਸ਼ੁਦ ਬ-ਮਨ ਪਾਇ ਦਿਲ-ਖ਼ਸਤਗਾਂ ।੫੯।

ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ । ਕਈ ਦਿਲ-ਟੁੱਟੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੀ ਮੇਰੇ ਵਲ ਰੁਚੀ ਹੋ ਗਈ । ੫੯ ।

ਅਜ਼ਾਂ ਕੂਦਕਾਂ ਹਾਲ-ਪੁਰਸਾਂ ਨਮਾਂਦ ।
ਜ਼ ਉਸਤਾਦਿ ਦਾਨਿੰਦਾ ਨਾਦਾਂ ਸ਼ੁਦਾਂਦ ।੬੦।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਕਰਿਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜੋ ਅਕਲ ਦੇ ਪੁੰਜ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਕੇ ਮੂਰਖ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ੬੦ ।

ਮਰਾ ਅਜ਼ਮ ਸ਼ੁਦ ਸੂਇ ਦਾਰੁਲ-ਬਕਾ ।
ਫ਼ਜ਼ਾਇ ਸਲਾਮਤ ਬ-ਦਾਰਦ ਖ਼ੁਦਾ ।੬੧।

ਮੇਰਾ ਇਰਾਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ (ਪ੍ਰਭ-ਲੋਕ) ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਲਾਮਤੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ । ੬੧ ।

ਬਮਾਨੰਦ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਨ ਬਰ-ਕਰਾਰ।
ਸਮਾਅਤ ਨਮਾਇੰਦ ਅਜ਼ ਢਾਡੀ ਵਾਰ।੬੨।

ਮੇਰੇ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਅਡੋਲ-ਚਿਤ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ੬੨।

ਕਿ ਢਾਡੀ ਮਰਾ ਮਿਸਲਿ ਸਿੰਘਾਂ ਬਵਦ।
ਸਫ਼ਰ-ਨਾਮਾ ਈਂ ਢਾਡੀ ਰਾ ਜਾਂ ਬਵਦ।੬੩।

ਢਾਡੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ (ਅਮਰ-ਨਾਮਾ) ਢਾਡੀਆਂ ਲਈ ਜਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ (ਪਿਆਰਾ) ਹੋਵੇਗਾ। ੬੩।

ਬ-ਢਾਡੀ ਕਿ ਮਨ ਕਰਦ ਫ਼ਰਮਾਂ ਚੁਨਾਂ।
ਸਫ਼ਰ-ਨਾਮਾ ਦਰ ਪੀਸ਼ਿ ਸਿੰਘਾਂ ਬਖ਼ਾਂ।੬੪।

ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਹ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ (ਕਿ ਇਹ) ਅਮਰਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ। ੬੪।

ਚੂੰ ਸਿੰਘਾਨਿ ਢਾਡੀ ਬ-ਦੌਲਤ ਜਿਹਦ।
ਬ-ਢਾਡੀ ਹਮੀਂ ਮਿਲਕੋ ਦੌਲਤ ਰਸਦ।੬੫।

ਜਦੋਂ ਢਾਡੀ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ ਢਾਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਖ (ਧਨ ਦੌਲਤ) ਪਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ। ੬੫।

ਬ-ਨੰਦੇੜ ਆਬਾਦ ਬੁਦ ਸਿੰਘਿ ਮਨ।
ਬ-ਤਲਬੀਦ ਬਰ ਚਾਰਪਾਈ ਕਫ਼ਨ।੬੬।

ਨੰਦੇੜ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਇਕ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਤੇ ਹੀ ਖੱਫਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ। ੬੬।

ਬ-ਨਜ਼ਦੀਕਿ ਊ ਹੀਚ ਇਨਸਾਂ ਨ ਬੂਦ।
ਬ-ਮਨ ਈਂ ਖ਼ਬਰ ਜ਼ੂਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨਮੂਦ।੬੭।

ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਖਬਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ। ੬੭।

ਕਿ ਬਰ ਚਾਰਪਾਈ ਬਦਾਦ ਅਸਤ ਜਾਂ।
ਬ-ਦਰਗਾਹ ਸ਼ੁਦ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ੇ ਊ ਚਸਾਂ।੬੮।

ਕਿ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਾਰਪਾਈ ਤੇ ਹੀ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ?। ੬੮।

ਬ-ਦਰਯਾ ਸਪੁਰਦੇਮ ਯਾ ਸੋਖ਼ਤੇਮ ।
ਸ਼ਵਦ ਹਰ ਚਿ ਫ਼ਰਮਾਂ ਬ-ਵੇ ਦੋਖ਼ਤੇਮ ।੬੯।

(ਉਸ ਨੂੰ) ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦੇਈਏ ਜਾਂ ਫੂਕ ਦੇਈਏ, ਜੋ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਸੋ ਕਰ ਦੇਈਏ । ੬੯ ।

ਬ-ਆਂ ਗੁਫ਼ਤ ਮਨ ਹਮਚੂ ਮਿਸਕੀਂ ਗ਼ਰੀਬ ।
ਮਕੁਨ ਫ਼ਿਕ੍ਰਿ ਆਂ ਗਸ਼ਤ ਜੱਨਤ ਨਸੀਬ ।੭੦।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਹ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਸੁਰਗਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ੭੦ ।

ਖ਼ਿਆਲਸ਼ ਦਮੇ ਵਾਪਸੀਂ ਸੂਇ ਮਨ ।
ਅਜ਼ੀਂ ਆਂ ਸ਼ੁਦਾ ਜੰਨਤੀ ਬੇਸੁਖ਼ਨ ।੭੧।

ਅਖੀਰਲੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਾਡੀ ਵਲ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ-ਸ਼ੱਕ ਸੁਰਗ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ੭੧ ।

ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਬ-ਗੰਗਾ ਕੁਨੇਦ ।
ਨ ਅੰਦੇਸ਼ਾ-ਓ-ਫ਼ਿਕਰ ਈਂਜਾ ਕੁਨੇਦ ।੭੨।

ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦਿਓ । ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਨਾ ਕਰੋ । ੭੨ ।

ਤਲਬ ਕੁਨ ਬਰਾਹਮਨ ਨ ਅਸਲਾਫ਼ਿ ਊ ।
ਬ-ਖ਼ਾਂ ਵਾਰਿ ਨਥ ਮਲ ਬ-ਢਾਡੀ ਬਗੂ ।੭੩।

ਨਾ ਬਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸੱਦੋ ਤੇ ਨਾ ਉਸ [ਸਿੰਘ] ਦੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰੋ । ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਨਥ ਮਲ ਦੀ ਵਾਰ ਲਾਵੇ । ੭੩ ।

ਸ਼ਵਦ ਇਸਮਿ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬ-ਵਿਰਦੇ ਜ਼ਬਾਂ ।
ਬ-ਦਰਯਾਇ ਗੰਗਾ ਕੁਨੰਦ ਊ ਰਵਾਂ ।੭੪।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ (ਤੇ) ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਰਵਾਹ ਦਿਓ । ੭੪ ।

ਸ਼ੁਨੀਦਮ ਅਜ਼ੀਂ ਪੇਸ਼ਤਰ ਈਂ ਸੁਖ਼ਨ ।
ਗੁਰੂ ਪੰਜਮ ਅਰਜਨ ਬ-ਗੁਫ਼ਤਾ ਜ਼-ਮਨ ।੭੫।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ । ੭੫ ।

ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਥਮ ਸ਼ਕਰ ਗੰਜ ਬੂਦ।
ਯਕੇ ਸਿਖ ਬਕਾਲੇ ਕਿ ਮਸਕਨ ਨਮੂਦ।੭੬।

ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਸ਼ਕਰਗੰਜ (ਇਕ ਖੂਹ ਤੇ) ਥੰਮ ਸੀ। ਇਕ ਸਿਖ ਬਕਾਲੇ (ਪਿੰਡ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ।੭੬।

ਬਸਾ ਮਰਦਿ ਮਿਸਕੀਨ ਆਜਿਜ਼ ਗ਼ਰੀਬ।
ਯਕੇ ਜ਼ੌਜਾ-ਓ ਯਕ ਸਤੂਰੇ ਅਜ਼ੀਜ਼।੭੭।

ਉਹ ਬਹੁਤ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਭਲਾ ਲੋਕ ਸੀ। ਇਕ ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਤੇ ਇਕ ਪਿਆਰਾ ਘੋੜਾ ਸੀ।੭੭।

ਪਿਦਰ ਦਾਸ਼ਤ ਪੀਰੇ ਓ ਦੇਰੀਨਾ ਸਾਲ।
ਬ-ਨਰ ਗਾਓ ਯਕ ਦੀਗਰੇ ਮਿਜ਼ਰਹ ਫ਼ਾਲ।੭੮।

ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਹੁਤ ਬਿਰਧ ਸੀ। ਇਕ ਬਲਦ ਤੇ ਕੁਝ ਭੋਏਂ ਦਾ ਟੋਟਾ (ਉਸ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਸੀ)।੭੮।

ਪਏ ਕਾਸ਼ਤਨ ਰਫ਼ਤ ਫ਼ਸਲੇ ਖ਼ਰੀਫ਼।
ਜ਼ਨਸ਼ ਰਫ਼ਤ ਬ-ਆਬੋ ਤੁਆਮੇ ਲਤੀਫ਼।੭੯।

ਉਹ ਸਾਉਣੀ ਬੀਜਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਚੰਗੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਗਈ।੭੯।

ਪਿਦਰ ਰਾ ਬ-ਹੁਕਮੇ ਇਲਾਹੀ ਸਪੁਰਦ।
ਕਿ ਆਂ ਮਰਦ ਬਰ ਚਾਰਪਾਈ ਬ-ਮੁਰਦ।੮੦।

ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਰਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਛੱਡ ਗਈ, ਤੇ ਉਹ ਮਨੁਖ ਮੰਜੀ ਤੇ ਕਾਲ-ਵੱਸ ਹੋ ਗਿਆ।੮੦।

ਸੂਏ ਖ਼ਾਨਾ ਚੂੰ ਮਰਦੋ ਜ਼ਨ ਆਮਦੰਦ।
ਅਜ਼ੀਂ ਹਾਦਿਸਾ ਦਰ ਸੁਖ਼ਨ ਆਮਦੰਦ।੮੧।

ਜਦੋਂ (ਉਹ) ਮਨੁਖ ਤੇ ਜਨਾਨੀ ਘਰ ਵਲ ਆਏ, ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜ ਪਈ।੮੧।

ਚੁ ਨਾਮੇ ਗੁਰੂ ਗੁਫ਼ਤ ਮਰਦੇ ਸਈਦ।
ਮਏ ਚਾਰਪਾਈ ਬ-ਜੱਨਤ ਰਸੀਦ।੮੨।

ਚੂੰਕਿ ਉਸ ਸੁਭਾਗੇ ਮਨੁਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸਣੇ ਚਾਰਪਾਈ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।੮੨।

ਬ ਪੁਰਸੀਦ ਆਂ ਅਜ਼ ਬਰਹਮਨ ਖ਼ਿਤਾਬ ।
ਬਰਹਮਨ ਬ-ਆਂ ਮਰਦ ਗੁਫਤਾ ਜਵਾਬ ।੮੩।

ਉਸ (ਸਿਖ) ਨੇ ਬਰਾਹਮਣ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, (ਤਾਂ) ਬਰਾਹਮਣ ਨੇ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ (ਇਉਂ) ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ । ੮੩ ।

ਗੁਨਹਗਾਰ ਪਿਦਰਤ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ ਅਜ਼ ਜੋਹਾਂ ।
ਬ-ਤਦਬੀਰਿ ਮਾ ਜ਼ੂਦ ਯਾਬਦ ਅਮਾਂ ।੮੪।

ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਪੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੈ । ਮੇਰੇ ਉਪਾਉ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋਵੇਗਾ । ੮੪ ।

ਚੁਨੀਂ ਗੁਫ਼ਤ ਆਂ ਖ਼ਸਤਾਏ-ਤੇਗ਼ਿ ਗ਼ਮ ।
ਕਿ ਅਰਸ਼ਾਦ ਬਾਸ਼ਦ ਅਮਲ ਆਂ ਕੁਨਮ ।੮੫।

ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਗ਼ਮ ਨਾਲ ਉਸ (ਸਿਖ) ਨੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ,ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਓਹੀ ਕਰਮ ਕਰਾਂ । ੮੫ ।

ਬ-ਦੁਨੀਆ ਮਰਾ ਇੱਜ਼ੋ ਤੋਕੀਰ ਬਾਦ ।
ਨਜਾਤੇ ਪਿਦਰ ਅਜ਼ ਤੋ ਦਾਰਮ ਮੁਰਾਦ ।੮੬।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਤੈਥੋਂ ਇੱਛਾ ਰਖਦਾ ਹਾਂ । ੮੬ ।

ਬਰਹਮਨ ਬ-ਦੂ ਗੁਫ਼ਤ ਦੀਨਾਰ ਆਰ ।
ਬਦਿਹ ਰਾਹਬੇ ਖ਼ੇਸ਼ ਰਾ ਬੇ-ਸ਼ੁਮਾਰ ।੮੭।

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਟਕੇ ਲਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਪਰੋਹਤ ਨੂੰ ਅਣਗਿਣਤ (ਦਾਨ) ਦੇਹਿ । ੮੭ ।

ਪਿਦਰ ਰਾ ਬ-ਆਤਸ਼ ਜ਼ਦਾ ਖ਼ਾਕ ਕੁਨ ।
ਬ-ਗੰਗਾ ਕਿ ਖ਼ੈਰਾਤਿ ਬੇ-ਬਾਕ ਕੁਨ ।੮੮।

ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਦਾਹ ਕਰ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਦਾਨ ਕਰ । ੮੮ ।

ਜ਼ ਗੰਗਾ ਬਿਯਾ ਜ਼ੂਦ, ਬਰ ਰੂਇ ਚਾਹ
ਤੁਰਾ ਆਬਨਸ਼ੀ ਨਾ ਬਾਸ਼ਦ ਗੁਨਾਹ ।੮੯।

ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਹੋ ਆ (ਫੇਰ) ਤੈਨੂੰ ਖੂਹੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ੮੯ ।

ਸੁਲਹ ਕਰਦ ਅਜ਼ ਜ਼ਨ ਚੂੰ ਆਂ ਸਿਖ ਮਰਦ।
ਪਿਦਰ ਰਾ ਦਰ ਆਤਸ਼ ਹਮਹ ਸੋਖ਼ਤ ਕਰਦ।੯੦।

ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਜਦ ਵਹੁਟੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ, ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ੯੦।

ਚੂੰ ਨਰ-ਗਾਵਿ ਖ਼ੁਦ ਮਰਦਿ ਸਿਖ ਬਰ ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ
ਮਏ ਜ਼ਨ ਸੂਏ ਗੰਗਾ ਰਾਹੇ ਬਦੋਖ਼ਤ।੯੧।

ਆਪਣੇ ਬਲਦ ਨੂੰ ਸਿਖ ਨੇ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ (ਤੇ) ਇਸਤਰੀ ਸਣੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ। ੯੧।

ਹਮਹ ਕੀਮਤਸ਼ ਬਾ ਬਰਹਮਨ ਸਪੁਰਦ।
ਵਲੇ ਆਂ ਸਿਹ ਦੀਨਾਰ ਬਾ ਜ਼ਨ ਸਪੁਰਦ।੯੨।

ਸਾਰੀ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ (ਵੱਟਤ) ਬਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਤਿਨ ਦੀਨਾਰ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ੯੨।

ਨਾ ਕੁਛ ਜ਼ੇਵਰੇ ਜ਼ਨ ਬ-ਨਿਜ਼ਦਸ਼ ਬਮਾਂਦ।
ਜ਼ ਸ਼ਹਿਰੇ ਬਕਾਲਾ ਰਵਾਂ ਸ਼ੁਦ ਨਮਾਂਦ।੯੩।

ਜ਼ਨਾਨੀ ਦਾ ਕੁਝ ਗਹਿਣਾ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬਕਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਏ। ੯੩।

ਜ਼ਨੋ ਮਰਦ ਕਰਦਾ ਅਬੂਰੇ ਬਿਆਸ
ਰਸੀਦੰਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਰ ਹਰਾਸ।੯੪।

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬਿਆਸਾ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਘਾਬਰੇ ਹੋਏ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਪੁੱਜੇ। ੯੪।

ਬ-ਜ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤ ਈਂ ਕਾਰਿ ਔਲਾ ਕੁਨਮ
ਜ਼ਿਆਰਤ ਬ-ਸਤਗੁਰ ਮਨ ਈਂਜਾ ਕੁਨਮ।੯੫।

(ਸਿਖ ਨੇ) ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਉਤਮ ਕੰਮ ਕਰਾਂ ਕਿ ਇਥੇ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਵਾਂ। ੯੫।

ਚਿਹ ਖ਼ੁਸ਼ ਗੁਫ਼ਤ ਜ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤ ਕਾਰੇ ਸਈਦ
ਕਿ ਬਾਦ ਅਜ਼ ਜ਼ਿਆਰਤ ਬ-ਗੰਗਾ ਰਸੀਦ।੯੬।

ਇਸਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ: 'ਕਿਹੀ ਚੰਗੀ ਆਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਮ ਉਤਮ ਹੈ।' ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੰਗਾ ਚਲੇ ਜਾਵਾਂਗੇ।੯੬।

ਬ-ਪੀਸ਼ਿ ਗੁਰੂ ਆਂ ਨਿਹਾਦਾ ਨਿਆਜ਼
ਸਲਾਮੇ ਦੋ-ਦਸਤਾ ਬ-ਆਂ ਕਰਦ ਬਾਜ਼ ।੯੭।

ਗੁਰੂ (ਜੀ) ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਓਸ ਨੇ ਭੇਟ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦੋ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੰਦਨਾ ਕੀਤੀ ।੯੭।

ਬਸਾ ਕਰਦ ਆਂ ਸਿਖ ਸਨਾਏ ਗੁਰੂ।
ਗੁਰੂ ਕਰਦ ਅਲਤਾਫ਼ ਬਰ ਆਲਿ ਉ ।੯੮।

ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ ।੯੮।

ਗੁਰੂ ਗਿਰੀਆ ਕਰਦਾ ਰਾ ਪੁਰਸੀਦ ਹਾਲ।
ਕੁਜਾ ਮੀਰਵੀ ਐ ਸਤੂਦਾ ਖ਼ਿਸਾਲ ।੯੯।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੰਝੂ-ਕੇਰਦੇ (ਸਿਖ) ਕੋਲੋਂ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ : ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ ਕਿੱਥੇ ਚੱਲਿਆ ਏਂ ।੯੯।

ਚੂ ਪਿਦਰਮ ਬ-ਬਰ ਚਾਰਪਾਈ ਬ-ਮੁਰਦ।
ਬਰਹਮਨ ਮਰਾ ਗ਼ੁਸਲਿ ਗੰਗਾ ਫ਼ਮੁਰਦ ।੧੦੦।

ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਚੂੰਕਿ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਮਰ ਗਿਆ, ਬਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੰਗਾ-ਅਸ਼ਨਾਨ ਦਸਿਆ ਹੈ ।੧੦੦।

ਜ਼ਰਾਇਤ ਜ਼ ਨਰ-ਗਾਓ ਈਂ ਕਾਰ ਬੂਦ।
ਮਰਾ ਫ਼ਿਕਰਿ ਰੋਜ਼ੀ ਨਾ ਜ਼ਿਨਹਾਰ ਬੂਦ ।੧੦੧

ਬਲਦਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ।੧੦੧।

ਹਮੂ ਰਾਸ ਦਾਦਾ ਵ ਰਫ਼ਤੇਮ ਮਾ।
ਅਜ਼ੀਂ ਰਾਹਿ ਗੰਗਾ ਗਿਰਿਫ਼ਤੇਮ ਮਾ ।੧੦੨।

ਉਹ ਪੂੰਜੀ ਦੇ ਕੇ (ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੋ ਕੇ) ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਗੰਗਾ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ।੧੦੨।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਖ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸ਼ਦ ਪੇਚੋ ਤਾਬ।
ਹਮਾਂ ਵਕਤ ਸ਼ਦ ਬਰ ਬਰਹਮਨ ਅਤਾਬ ।੧੦੩।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ (ਤੇ) ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਰਾਹਮਣ ਤੇ ਵੀ ਬੜਾ ਰੋਹ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ।੧੦੩।

ਬਦਾਂ ਰਾ ਮਦਿਹ ਬੰਦ-ਵਾ ਸਤਗੁਰੂ ।

ਬ-ਸਿੱਖਾਂ ਇਨਾਇਤ ਬਿਅਫਜ਼ਾਦਿ ਊ ।੧੦੪।

ਭੇੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਦਿਉ। ਬੰਦੀ-ਛੋੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ । ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ ।੧੦੪।

ਗੁਰੂ ਦਸਤਿ ਆਂ ਰਾ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾ ਚੁਨਾਂ ।

ਬ-ਬੀਂ ਵਾਲਦੇ ਖੇਸ਼ ਰਾ ਦਰ ਜਿਨਾਂ ।੧੦੫।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਹਥ ਇਸ ਤਰਾਂ ਫੜਿਆ (ਤੇ ਆਖਿਆ) : ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਵੇਖ ਲੈ ।੧੦੫।

ਕਿ ਮਾਂਦਾ ਗੁਰੂ ਵਾਲਦਿਸ਼ ਦਰ ਬਹਿਸ਼ਤ ।

ਹਮਾਂ ਚਾਰਪਾਈ ਵ ਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਸ੍ਰਿਸ਼ਤ ।੧੦੬।

ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਉਹੋ ਮੰਜੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਸੁਭਾਗਾ ਮਨੁਖ ਹੈ ।੧੦੬।

ਬ-ਦੀਦਾਰਿ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਗਰਦੀਦ ਸ਼ਾਦ ।

ਬਗੁਫ਼ਤਾ ਕੁ ਬੁਰਦ ਅਸਤ ਐ ਖ਼ੁਸ਼ ਨਿਹਾਦ ।੧੦੭।

ਉਹ (ਸਵਰਗਵਾਸੀ) ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਲੇ ਲੋਕਾ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਇਥੇ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ? ।੧੦੭।

ਸੁਖ਼ਨ ਗੁਫ਼ਤ ਐ ਨੇਕ ਬਖ਼ਤੇ ਜਹਾਂ

ਕਿ ਨਾਮੇ ਗੁਰ ਦਾਰ ਦਰ ਦਿਲ ਚੂੰ ਜਾਂ ।੧੦੮।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਹੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਭਾਗੀ ਮਨੁਖ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਾਨ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚੇਤੇ ਰੱਖ ।੧੦੮।

ਬ-ਲੁਤਫ਼ੇ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਸ਼ੇ ਯਾਫ਼ਤੰਦ ।

ਫ਼ਰਾਮੋਸ਼ ਕਰਦਾ ਗੁਰੂ ਸਦ ਸਿਤਮ ।੧੦੯।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ । ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਭੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਬਿਪਤਾ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ।੧੦੯।

ਸ਼ੁਨੀਦਾ ਸੁਖ਼ਨ ਰਫ਼ਤ ਕਰਤਾਰ ਪੂਰ ।

ਚੁਨੀਂ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਬ-ਪੀਸ਼ੇ ਹਜ਼ੂਰ ।੧੧੦।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਗਿਆ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ।੧੧੦।

ਕਰਾਮਾਤਿ-ਊ ਬਰ ਤੋ ਬਾਸ਼ਦ ਇਯਾਂ।
ਚੂ ਗਰਦੀਦ ਬਰ ਅਹਲਿ ਦੁਨੀਆ ਨਿਹਾਂ।੧੧੧।
ਉਸ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ (ਵਡਿਆਈ) ਤੇਰੇ ਤੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੇਹੜੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੁਨੀਆਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਰਹੀ ਹੈ।੧੧੧।

ਗੁਰੂ ਗੁਫ਼ਤ ਐ ਸਿਖਿ ਦਿਲ ਬਾਸਫ਼ਾ।
ਜ਼ ਗੰਗਾ ਮਰਾ ਆਬਿ ਗੰਗਾ ਬਿਆ।੧੧੨।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਨਿਰਮਲ-ਚਿਤ ਸਿਖ : ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਗੰਗਾ-ਜਲ ਲਿਆਓ।੧੧੨।

ਵ ਆਂ ਕੂਜ਼ਾਇ ਮਾ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਆਬ ਕੁਨ।
ਵ ਲੇਕਨ ਮੁਰੱਬਜ਼ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਆਬ ਕੁਨ।੧੧੩।
ਸਾਡੇ ਉਸ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀਂ, ਅਤੇ ਕੁਮੰਡਲ ਭੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਲਈਂ।੧੧੩।

ਬ-ਗੰਗਾ ਚੂੰ ਆਂ ਜਿਸਮ ਸ਼ੋਈਦਾ ਬੂਦ।
ਜ਼ ਬਸ ਗੁਮ ਸ਼ੁਦਾ ਕੂਜ਼ਾ ਜੋਈਦਾ ਬੂਦ।੧੧੪।
ਜਦੋਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਉਸ ਸਿਖ ਨੇ ਪਿੰਡੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੇ ਗੁਆਚੇ ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭਾਲ ਕੀਤੀ।੧੧੪।

ਬ-ਨਾਚਾਰ ਆਂ ਸਿਖ ਬ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਰਫ਼ਤ।
ਕਿ ਯਕ ਕੂਜ਼ਾ ਦੀਗਰ ਬ-ਕੀਮਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ।੧੧੫।
ਹਾਰ ਕੇ ਉਹ ਸਿਖ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਿਆ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਭਾਂਡਾ ਮੁੱਲ ਲੈ ਆਇਆ।੧੧੫।

ਨਮੂਦਾ ਪੁਰ ਅਜ਼ ਆਬਿ ਗੰਗਾ ਬ-ਫ਼ੂਰ।
ਜ਼ ਰੂਇ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਬ-ਕਰਤਾਰਪੂਰ।੧੧੬।
ਫਿਰ ਝਟ ਉਸ ਨੇ (ਓਹ ਭਾਂਡਾ) ਗੰਗਾ-ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।੧੧੬।

ਗੁਰੂ ਅਜ਼ ਕਰਾਮਾਤ ਮਾਲੂਮ ਕਰਦ।
ਹਮਹ ਹਾਲਤੇ ਕੂਜ਼ਾ ਮਫ਼ਹੂਮ ਕਰਦ।੧੧੭।
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਿਆ ਤੇ ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਜਾਣ ਲਈ।੧੧੭।

ਬ-ਆਂ ਮਰਦਿ ਸਿਖ ਗੁਫ਼ਤ ਐ ਨੇਕ ਖ਼ੂ,
ਬਗੋ ਰਾਸਤੀ ਰਾ ਦਰੋਗ਼ੋ ਮਗੂ ।੧੧੮।

ਉਸ ਸਿਖ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ) ਕਿਹਾ : ਹੇ ਭਲੇ ਲੋਕ ਸੱਚ ਸੱਚ ਕਹਿ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੀਂ ।੧੧੮।

ਬਿਯਾਂ ਕਰਦ ਕੂਜ਼ਾ ਬ-ਗੰਗਾ ਬਰਫ਼ਤ ।
ਗੁਰੂ ਗੁਫ਼ਤ ਅਜ਼ ਗੰਗਾ ਖ਼ਾਹਮ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ।੧੧੯।

ਸਿਖ ਨੇ ਦਸਿਆ ਉਹ ਭਾਂਡਾ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ : ਮੈਂ ਗੰਗਾ ਤੋਂ (ਵਾਪਸ) ਲਵਾਂਗਾ ।੧੧੯।

ਫ਼ਰਿਸਤਾਦ ਊ ਦਰ ਸ਼ਕਰ-ਗੰਜ ਚਾਹ ।
ਕਿਆ ਕੂਜ਼ਾਇ ਮਨ ਜ਼-ਗੰਗਾ ਬਜਾ ।੧੨੦।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਖੂਹ ਤੇ ਭੇਜਿਆ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਭਾਂਡਾ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਲਿਆ ।੧੨੦।

ਚੂ ਆਂ ਦੀਦ ਮੀ ਰਫ਼ਤ ਗੰਗਾ ਦਵਾਂ ।
ਬਸਾ ਕੂਜ਼ਾ ਦਰ ਆਬਿ ਗੰਗਾ ਨਮਾਂ ।੧੨੧।

ਜਦੋਂ ਉਸ (ਸਿਖ) ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਗੰਗਾ ਵਗਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤੇ ਬਿਅੰਤ ਭਾਂਡੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਹਨ ।੧੨੧।

ਨਿਦਾ ਦਾਦ ਸੂਏ ਗੁਰੂ ਬੇ ਹਰਾਸ ।
ਕਿ ਕੂਜ਼ਾ ਕੁਜਾ ਅਸਤ ਐ ਹਕ-ਸ਼ਿਨਾਸ ।੧੨੨।

ਉਸ ਨੇ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ : ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਾਂਡਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ।੧੨੨।

ਗੁਰੂ ਗੁਫ਼ਤ ਦਰ ਕੂਜ਼ਾ-ਹਾ ਸ਼ੁਦ ਕਸੀਰ ।
ਵ ਲੇਕਨ ਹਮੂੰ ਕੂਜ਼ਾਇ ਰਾ ਬਗੀਰ ।੧੨੩।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅੰਦਰ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਭਾਂਡੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੂੰ ਉਸੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਈਂ ।੧੨੩।

ਨਿਦਾ ਆਮਦ ਅਜ਼ ਗੰਗਾ ਕੂਜ਼ਾ ਸਿਤਾਂ ।
ਬ-ਨਿਜ਼ਦੇ ਗੁਰੂ ਰਫ਼ਤ ਖ਼ੰਦਾ ਕੁਨਾਂ ।੧੨੪।

ਗੰਗਾ ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ : 'ਭਾਂਡਾ ਚੁਕ ਲੈ'। (ਉਹ ਸਿਖ) ਹੱਸਦਾ ਹੱਸਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਗਿਆ ।੧੨੪।

ਬਗੁਫ਼ਤਾ ਕਿ ਗੰਗਾ ਨ ਸ਼ੁਦ ਹਰਦੁਆਰ

ਬ-ਚਾਹੇ ਸ਼ਕਰ-ਗੰਜ ਬੀਨਮ ਬਹਾਰ ।੧੨੫।

ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੰਗਾ ਹਰਦਵਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ । ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਸ਼ਕਰਗੰਜ ਖੂਹ ਵਿਚ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ।੧੨੫।

ਗੁਰੂ ਗੁਫ਼ਤ ਐ ਸਿਖਿ ਮਾ ਕੁਨ ਖ਼ਿਤਾਬ ।

ਬਈਂ ਚਾਹ ਬਾਸ਼ਦ ਕਿ ਗੰਗਾ ਸਵਾਬ ।੧੨੬।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਇਆ । ਦੱਸ (ਭਾਈ), ਪੁੰਨ ਗੰਗਾ ਜਾਣ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੂਹ ਤੇ ।੧੨੬।

ਚੁ ਮਨ ਹੁਕਮ ਦਾਦਮ ਬ-ਸਿਖਾਂ ਬਕੋਸ਼ ।

ਬਗੋ ਆਂ ਮਨਮ ਨੀਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੋਸ਼ ।੧੨੭।

ਜਦ ਮੈਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਿੰਮਤ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ (ਆ ਕੇ ਖੰਡੇ ਦਾ) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ ।੧੨੭।

ਤੁਰਾ ਹਰ ਚਿਹ ਗੋਜ਼ਦ ਬਰਹਮਨ ਮਕੁਨ

ਅਜ਼ੀਂ ਸੁਹਬਤ ਆਲੂਦਾ ਦਾਮਨ ਮਕੁਨ ।੧੨੮।

ਤੈਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਭੀ ਬਰਾਹਮਣ ਆਖੇ ਤੂੰ ਉਹ ਨਾ ਕਰ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਦਾਗੀ ਨਾ ਕਰ ।੧੨੮।

ਹਮੀਂ ਦਰ ਦਿਰ ਰ ਇਸਮਿ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ।

ਬ-ਵਕਤੇ ਕਥਾ ਬਾਸ਼ਦ ਅਜ਼ ਢਾਡੀ ਵਾਰ ।੧੨੯।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲੈਣ ਦਾ ਇਕ ਢੰਗ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਕਥਾ ਵੇਲੇ ਢਾਡੀ ਵਲੋਂ ਵਾਰ ਲਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ।੧੨੯।

ਜ਼ ਔਲਾਦਿ ਮਰਦਾਨਾ ਬਾਸ਼ਦ ਸ਼ਬਦ ।

ਅਜ਼ਾਂ ਬਾਦ ਦਰਬਾਰਿ ਢਾਡੀ ਰਸਦ ।੧੩੦।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵੇ ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਢਾਡੀਆਂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਲੱਗੇ। ੧੩੦।

ਬ-ਹਮਰਾਹਿ ਸੁਫ਼ਰਾਇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਖ਼ੁਰੇਦ ।

ਬ-ਤਿਸ਼ਨਾ ਨ ਸਾਜ਼ੇਦ ਪੁਰਸਾ ਬੁਰੇਦ ।੧੩੧।

ਫੇਰ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਛਕੋ, ਤੇ ਕਿਸੇ (ਭੁੱਖੇ) ਤਿਹਾਏ ਨੂੰ ਸਵਾਲੀ ਨਾ ਬਣਾਓ (ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੁੱਖਾ-ਤਿਹਾਇਆ ਨਾ

ਰਹਿਣ ਦਿਓ) ।੧੩੧।

ਮਕੁਨ ਦਰ ਅਮਲ ਗੁਫ਼ਤਾਏ ਬਰਹਮਨ ।
ਕਨੂੰ ਦਰ ਕੁਠਾ ਜਾਨਵਰ ਰਾ ਮਜ਼ਨ ।੧੩੨।

ਬਰਾਹਮਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਅਮਲ ਨਾ ਕਰੋ । ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾਲ (ਕੁੱਠਾ) ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾ ਮਾਰੋ ।੧੩੨।

ਕਸੇ ਕੂ ਬ-ਫ਼ਰਮਾਨੇ ਮਨ ਆਮਿਲ ਅਸਤ ।
ਬ-ਔਲਾਦ ਉ ਰਾ ਮੁਰਾਦੇ ਦਿਲ ਅਸਤ ।੧੩੩।

ਜੋ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ-ਵਾਲੀ ਮੁਰਾਦ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ।੧੩੩।

ਬ ਦੁਨੀਆ ਚੂੰ ਕਰਦ ਅੰਬੀਆਏ ਕਬੀਰ ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਂ ਰਾ ਚੂ ਕਰਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ।੧੩੪।

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਅਵਤਾਰ ਨਬੀ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ ਬਣਾਇਆ ।੧੩੪।

ਕੁਨਦ ਜਸ਼ਨਿ ਦਰਬਾਰਿ ਇਸ਼ਰਤ ਫ਼ਰੂਜ਼ ।
ਸ਼ਨੋ ਵਾਰਿ ਢਾਡੀ ਪਸੇ ਨਿਸਫ਼ ਰੂਜ਼ ।੧੩੫।

ਜਦ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਗਮ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਢਾਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸੁਣੇ ।੧੩੫।

ਕਿਹ ਯਜ਼ਦਾਂ ਬ-ਮਾ ਪਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਦਾਦ ।
ਕਿ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਾ ਹਰ ਚਿ ਦਾਰੰਦ ਸ਼ਾਦ ।੧੩੬।

ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨੇ (ਸਾਨੂੰ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੀ) ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਬਖਸ਼ੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਹਰ ਇਕ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।੧੩੬।

ਸ਼ਵਦ ਹਮਰਹੇ ਸਿੰਘ ਢਾਡੀ ਮੁਦਾਮ ।
ਬਿਲਾ ਢਾਡੀ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਾ ਖ਼ੁਰਦਾ ਤੁਆਮ ।੧੩੭।

ਢਾਡੀ ਸਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੇ । ਢਾਡੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਸਿੰਘ) ਪਰਸ਼ਾਦ ਨਾ ਛਕੇ ।੧੩੭।

ਗਰੂ ਨਾਨਕ ਅਜ਼ ਲੁਤਫ਼ ਗੁਫ਼ਤਾ ਸੁਖ਼ਨ ।
ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਪੈਵਸਤ ਹਮਰਾਹਿ ਮਨ ।੧੩੮।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਸਦਾ

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੇਗਾ ।੧੩੮।

ਬਮਾ ਹਸਤ ਢਾਡੀਇ ਨਥ ਮਲ ਮੁਦਾਮ ।
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਫ਼ਰੋਖ਼ਤਾ ਈਂ ਕਲਾਮ ।੧੩੯।

ਢਾਡੀ ਨਥ ਮਲ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਖਣ ਦੀ ਪਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ।੧੩੯।

ਹਜ਼ਾ ਅਜ਼ ਬਰਹਮਨ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਕੁਨੰਦ ।
ਕਿਹ ਈਂ ਚਾਰ ਫਰਜ਼ੰਦਿ ਮਨ ਕੁਸ਼ਤਾ ਅੰਦ ।੧੪੦।

ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ (ਸਿੰਘ) ਸ਼ਰਮ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ* ਮਾਰੇ ਹਨ ।੧੪੦।

ਮਕੁਨ ਹਰ ਚਿਹ ਗੋਯੰਦ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ।
ਸਦਾ ਮੀ-ਦਹੰਦ ਸਿੰਘਿ ਮਾਰਾ ਸ਼ਸਮ ।੧੪੧।

ਬਰਾਹਮਣ ਜੋ ਭੀ ਕਿਰਿਆ ਕਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨ ਕਰੋ, ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।੧੪੧।

ਚੂ ਸ਼ੁਦ ਸਿੰਘ ਸਿਹ ਚੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਨੋਸ਼
ਚੂ ਤੌਲੀਦ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਕੋਸ਼ ।੧੪੨।

ਜੋ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇ ਤਿੰਨੇ ਸਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ । ਜੇ ਬਾਲਕ ਜਨਮੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੋੜੇ ।੧੪੨।

ਬ ਵਕਤੇ ਜਵਾਨੀ ਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਲਾਸ਼
ਕਿ ਅਜ਼ ਦਸਤਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤੂ ਆਜਿਜ਼ ਮਬਾਸ਼ ।੧੪੩।

ਜੁਆਨੀ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੇ ਕਿ ਵੈਰੀ ਹਥੋਂ ਤੂੰ ਆਜਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇਂ । ੧੪੩।

ਦਮੇ ਮਰਗ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਵਦ ਖ਼ੁਸ਼-ਗਵਾਰ ।
ਕਿ ਅਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤੇ ਮਾ ਬਸ਼ ਆਇਦ ਦਿਦਾਰ ।੧੪੪।

ਅੰਤ-ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਵੇਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ

---

*ਦੋ ਸਹੇੜੀ ਦੇ ਬਰਾਹਮਣ ਗੰਗੂ ਨੇ ਮੋਰਿੰਡੇ ਦੇ ਰੰਘੜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ । ਦੋ ਬਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਉਕਸਾਏ ਹੋਏ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸੱਦੀ ਹੋਈ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਲੇ ਕਾਰਣ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿਛੋਂ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।੧੪੪।

ਗੁੱਰੋਹੇ ਸ਼ੁਦਾ ਖ਼ੇਲੇ ਸਿੰਘਾਨਿ ਮਾ ।
ਬ-ਢਾਡੀ ਅਮਰਨਾਮਾ ਕਰਦਮ ਅਤਾ ।੧੪੫।

ਸਾਡੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਢਾਡੀ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਅਮਰਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ ।੧੪੫।

ਬ-ਢਾਡੀ ਬਵਦ ਜ਼ੀਨਤੇ ਬਜ਼ਮ ਰਾ ।
ਅਮਰਨਾਮਾ ਅਜ਼ ਢਾਡੀ ਆਇਦ ਬਜਾ ।੧੪੬।

ਢਾਡੀ ਨਾਲ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰਨਾਮਾ ਢਾਡੀ ਲਈ ਫਬਦਾ ਹੈ। ੧੪੬।

ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਨਾਮਾ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਸਮ ਹੁਕਮ ਸਤਿ ਸੰਪੂਰਣੰ ॥੧॥
ਸਾਲ ੧੭੬੫ ਮਾਹ ਕਤਕ ॥ ਜਮਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗੁਰਸੋਭਾ ਮੇ ॥

ਅਰਥਾਵਲੀ

ਅ

ਅਹਿਲੇ-ਕਬੂਲ-ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਪਰਵਾਣ ਹੋ ਚੁਕੇ, ਮਰਹੂਮ, ਮਰ ਚੁਕੇ ਹੋਏ।

ਆਈਨ-ਦਸਤੂਰ, ਤਰੀਕਾ, ਕਾਇਦਾ, ਕਾਨੂੰਨ।

ਆਸੂਦਾ-ਆਰਾਮ, ਚੈਨ, ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ।

ਆਤਿਫ਼ਤ-ਮਿਹਰ,ਮਿਹਰਬਾਨੀ, ਦਇਆ, ਕਿਰਪਾ।

ਅਫ਼ਸੁਰਦਾ-ਮੁਰਝਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਠਠੰਬਰਿਆ ਹੋਇਆ।

ਅਲਤਾਫ਼-ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ, ਕਿਰਪਾ।

ਆਬਿਦ-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪੁਜਾਰੀ।

ਅਜ਼ਮ-ਇਰਾਦਾ।

ਅਜ਼ਮਤ-ਵਡਿਆਈ।

ਅਰਜ਼ਦਾਸ਼ਤ-ਅਰਦਾਸ, ਬਨਤੀ, ਦਰਖਾਸਤ,ਅਰਜ਼।

ਔਲਾ-ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ।

ੲ

ਇਕਤਦਾ-ਪੈਰਵੀ ਕਰਨਾ।

ਇਜਜ਼-ਆਜਜ਼ੀ, ਨਿਮਰਤਾ।

ਇਯਾਂ-ਜ਼ਾਹਰ।

ਸ

ਸਈਦ-ਨੇਕ।

ਸਤੂਦਾ-ਚੰਗਾ,ਸਰਾਹਿਆ ਹੋਇਆ।

ਸਤੂਰ-ਘੋੜਾ।

ਸੱਜਾਦਾ-ਗੱਦੀ, ਆਸਣ।

ਸਰੀਰ-ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ, ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ।

ਸ਼ੀਰ-ਦੁਧ।

ਸੁਮਕ-ਪਾਤਾਲ, ਮੱਛੀ।

ਸੁਮਾਕ-ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਆਕਾਸ਼, ਆਸਮਾਨ, ਅੰਬਰ, ਗਗਨ

ਸਮਾਇਤ-ਸੁਣਨਾ।

ਸਮਾਅ ਸੁਣਨਾ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।

ਹ

ਹਯੱਬਰ-ਸ਼ੇਰ।

ਹੁਮਾ-ਇਕ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਹੱਡੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕ

ਕਵੀ ਜੁੱਸਾ-ਤਕੜਾ, ਮਜ਼ਬੂਤ, ਜ਼ੋਰ ਵਾਲਾ।

ਕੂਜ਼ਾ-ਭਾਂਡਾ, ਗੜਵੀ, ਲੋਟਾ, ਕੱਜਾ।

ਕੁਦਰਤ-ਤਾਕਤ, ਕੁੱਵਤ।

ਕੁਸ਼ਤਨ-ਮਾਰਨਾ, ਕਤਲ ਕਰਨਾ।

ਕਸੀਰ-ਬਹੁਤ, ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਕੂਦਕ ਛੋਕਰੇ, ਬੱਚੇ।

ਖ

ਖ਼ਸਮ-ਤਕਲੀਫ਼, ਦੁਖ।

ਖ਼ਰਕਿ ਆਦਤ-ਚਮਤਕਾਰ, ਕਰਾਮਾਤ।

ਖ਼ਰੀਫ਼, ਸਾਉਣੀ।

ਖਾਕ ਰੂਬ-ਚੂਹੜਾ।

ਖ਼ੂਬ, ਖ਼ਵਲ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ, ਸੋਹਣਾ, ਸੋਹਣੀ ਛਬ ਵਾਲਾ।

ਗ

ਗੋਸਫ਼ੰਦ-ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ।

ਗਹੁਰ, ਗੋਹਰ-ਮੋਤੀ।

ਗੂਲਿ ਬੀਆਬਾਨ-ਉਜਾੜ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦਿਓ, ਜਿਨ, ਭੂਤ।

ਚ

ਚੀਰਾ ਦਸਤ-ਡਾਢਾ, ਜ਼ੋਰਵਾਲਾ, ਗਾਲਬ, ਸਖਤ।

ਜ

ਜ਼ਬੂੰ-ਬੇਚਾਰਾ, ਆਜਿਜ਼, ਭੈੜਾ।

ਜ਼ਿਨਹਾਰ-ਪਨਾਹ, ਪਰਹੇਜ਼।

ਜਿਨਾਂ-ਜਨਤ, ਸੁਰਗ।

ਜ਼ੀਨਹਾਰ, ਪਨਾਹ, ਪਰਹੇਜ਼।

ਜ਼ੀਨਤ, ਸੋਭਾ, ਇੱਜ਼ਤ, ਰੌਣਕ।

ਜ਼ੌਜਾ, ਜੋਰੂ, ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਔਰਤ, ਵਹੁਟੀ।

ਤ

ਤਸਕੀਰ-ਤਾਬਿਆ, ਵੱਸ।

ਤਰਬ-ਖੁਸ਼ੀ।

ਤਰੀਕ-ਰਸਤਾ।

ਤੁਆਮ-ਖਾਣਾ, ਖੁਰਾਕ।

ਤੌਕੀਰ-ਇੱਜ਼ਤ।

ਦ

ਦਾਰੁਲ-ਬਕਾ, ਸਦੀਵੀ ਅਸਥਾਨ।

ਦਾਰੁਲ-ਮਹਨ-ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ।

ਦੀਨਾਰ-ਸਿੱਕਾ, ਢਾਈਆ (ਢਾਈ ਰੁਪਈਆਂ ਦਾ)।

ਦੋਖਤਨ-ਸੀਣਾ।

ਦੌਲਤ-ਇਕਬਾਲ।

ਨ

ਨਦਾ-ਆਵਾਜ਼।

ਨਫ਼ੂਰ-ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਘਿਰਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।

ਨਾਲੇਨ (ਚੋਬੀ)-ਖੜਾਵਾਂ ਲਕੜੀ ਦੀਆਂ, ਜੋੜਾ ਖੜਾਵਾਂ ਦਾ।

ਨਿਹਾਂ-ਪੋਸ਼ੀਦਾ, ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼।

ਨਿਦਾ, ਨਦਾ-ਆਵਾਜ਼।

ਨੁਸਰਤ-ਯਾਰੀ, ਦੋਸਤੀ, ਮਦਦ ਕਰਨਾ।

ਫ

ਫ਼ਰਹਤ-ਖੁਸ਼ੀ, ਮੌਜ।

ਫ਼ਾਲ ਫ਼ਆਲ, ਕੰਮ।

ਫ਼ਮੁਰਦ, 'ਫ਼ਰਮੂਦਾ' ਦਾ ਛੋਟਾ ਰੂਪ।

ਫ਼ੁਗਾਂ, ਰੋਲਾ, ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ, ਕੁਰਲਾਟ, ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ, ਵਾਵੇਲਾ।

ਬ

ਬਕਾ-ਸਦਾ ਮੌਜੂਦ, ਸਦੀਵੀ।

ਬਰਕਰਾਰ-ਅਡੋਲ-ਚਿੱਤ।

ਬਰਮਲਾ-ਸਭ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਖੁਲ੍ਹੇ, ਪਰਤੱਖ।

ਬਾਤਲ-ਝੂਠ।

ਬੁਕਾ-ਰੋਣਾ।

ਮ

ਮਾਬੂਦ-ਪੂਜਨੀਕ।

ਮੁਕੱਰਬ-ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ।

ਮਜ਼ੀਦ-ਜ਼ਿਆਦਾ।

ਮੁਰੱਬਜ਼-ਮੁਰਬਰ, ਮਸ਼ਕ, ਛਾਗਲ ਕਰਮੰਡਲ, ਕੁਮੰਡਲ।

ਮਿਜ਼ਰਾ-ਖੇਤ, ਭੋਂਇ, ਜ਼ਮੀਨ।

ਮਿਲਕ-ਮਾਲ, ਅਸਬਾਬ ਮਲਕੀਅਤ।

ਯ

ਯਜ਼ਦਾਨ-ਰੱਬ, ਖੁਦਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਕਰਤਾਰ।

ਰ

ਰਾਹਿਬ-ਤਿਆਗੀ, ਪਰੋਹਤ ਵਿਰਕਤ ਸਾਧੂ, ਬਰਹਮਣ।

ਲ

ਲਤੀਫ਼-ਸੂਖਮ, ਸਵਾਦੀ, ਚੰਗਾ।

ਲੁਤਫ਼-ਕਿਰਪਾ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ।

ਵ

ਵਹੂਸ਼-ਵਹਿਸ਼ੀ, ਜੰਗਲੀ, ਜਾਹਲ।

ਵਿਰਦ-ਸਿਮਰਨ।

ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਛਪਾਈ ਮਨਜੀਤ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਐਂਡ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕੀਤੀ।

امرنامہ

اتھ امرنامہ تٹ گوداوری سری مکھ پاتشاہی ۱۰

چوں خود عاطفت کرد یزدانِ پاک — زمیں برگرفت از سمک تا سماک
لبِ گوداری گر نبرد خیمہ خول — بجای کہ آسودہ اہلِ قبول
بسا کرد ترکان شور و فغاں — زست گور شدہ خرقِ عادت عیاں
بہ نعلینِ چوبی دیگ کوزہ شیر — بیاراست سجّادہ چوں سریر
گدا بود آنجا یکی تند خو — کہ غولِ بیاباں بہ تسخیرِ او
دلش بی محبت سرکش پر غرور — کہ از عابد و حق پرستاں نفور
کہ با من چناں گفت باطل سخن — کہ بر نصرتِ شاہ لانی مزن
بہ سال اندر آید گرہن آفتاب — منیں با ہزاراں بہ کردم خطاب
پرستش بہ آئینِ گر نانک است — دریں ہیچ اندیشہ و نی شک است
سوی گوداری بندہ رفتہ و پس — سرِ بسترش ماند بی ہیچ کس
ہر بر من آن است فرماں پذیر — ہمہ گوسفندانِ بندہ بہ گیر
چو شیر آں چنیں حکم ما را شنید — سوی گوسفندان خنجر کشید
و خوشاں دواں چوں صبا آمدند — پیِ بخششش بر ملا آمدند
چو من کرد خیرات از ہر دو دست — درِ خیر جز خاکر و باں بہ بست

یکی فیلہ و پنج میشانِ نر — بلند و قوی جُثّہ و فربہ تر
دمن با کسی مادہ گاواں نہ داد — کہ ہرگز بدستِ دوشاں نہ داد
چوں خیرات با خاکرو باں سپرد — ازاں بعد من جشنِ شاہانہ کرد
دراں وقت یک پاس آں روز بود — سرائید ڈھاڈی سُرود و سرود
بہ اوقاتِ ارداس شیریں طعام — ادا کرد رہراس ہنگام شام
کہ من بھوگِ رہراس با خود ستاد — ازاں پس بہ سنگھان فرماں بداد
ہمہ غسلِ فرحت آفرحت کنید — بہ اسمِ گرو نانک ہمت کنید
ہزبہاں چنیں فعلِ بعد از سماع — کہ گاواں ندادہ دوشان را
بہ دِل داشتم حکمِ پروردگار — نہ مانندِ او دیگری زینہار
سرِ اقتدای ہنودان مدار — زمعبودِ من باشش امیدوار
بہ پیشش سرِ بندگی داشتم — کہ زو قدرت و عظمتی یافتم
کہ از گوری بندہ آمد بروں — ہمہ دیدہ او گوسفنداں بخوں
رواں کرد آں سوئی من پنج بیر — پئی کشتنم بود ہر یک شریر
بسا بر سرم داشت بیراں بلا — من ایمن شدہ در پناہِ خدا
ہماں وقت بیراں در جنگ بست — کہ گشتند سنگھانِ من چیرہ دست
سوی بندہ رفتند بیراں زبوں — کہ زیں جنگِ ستمگر شدہ غرقِ خوں
بدو گفت بیراں کہ افسردہ ایم — زدستِ گورو بہ دشوار جاں بردہ ایم
بسا بیر شد بر گردِ جاں نثار — بہ ہمراہیش گشت غیبی سوار
زترسیم از یوگنی شصت و چار — زبیراں پنجاہ و دو تیر بار
طریقِ گورو از گورو خواستیم — کہ جاں را سلامت ازیں داشتیم

بندٹیر اندراں بندہ آورد تاخت، — گروہی ہنوداں فراہم بساخت
گورو گوسفنداں من کشتہ کرد — بہ سورج گریہ چندتاں کشتہ کرد
ہنوداں سوی بندہ کردند نگاہ — وبردند فریاد خود پیش شاہ
ہمہ مالداران و میر و وزیر — بہ درگاہِ سلطاں مقرب کثیر
بہ پیشِ شہنشاہ آواز داد — گورو کرد ما ہندواں را بہ باد
ہمہ مستغیث و ہمہ دادخواہ — ہمہ ایستادہ بحالِ تباہ
بفریاد اظہار را حوال کرد — شہنشاہ اندیشہ فی الحال کرد
زوزرای سلطاں بدہ ہندلال — شدہ ہمرہِ شاہِ والاکمال
ہمہ خیلِ ہندو بصد بیکسی — برفتند با شاہ برگودری
دراں وقت خوش بود باصد طرب — خیالِ گورو سوی درگاہِ رب
شہنشہ جواہر پئ نذر داد — گہر برکفِ دستِ ستگر نہاد
گہر گر بہ دریا بہ پر داختہ — شہنشہ ازیں حیرتی ساختہ
بفرمود ستگر بہ سلطاں سخن — گہر نذر می خواست دریا زمن
شہنشہ کراماتِ ستگر شنید — شدہ دست بستہ بہ عجزِ مزید
چوں ستگر نہ دیدہ نگاہِ بدش — نشاندہ ز الطاف بر مسندش
بیاں کرد سلطان ایں ماجرا — کہ بردند ہندو بکا بر سما
چوں من گفت با شاہ انصاف کن — کہ خورشید را از گریہ صاف کن
سخن گفت ہندو بہ شاہِ زماں — گریہ کرد خورشید را ما کشاں
بسی راز ایں کرد من خود عیاں — طعام ہما دادہ ام برہماں
شراب وکباب است ایں را غذا — ازیں گوسفنداں بہ کردم عطا

هنوداں ہمہ نادم و شرمسار   سوئی خانۂ خویش رفتند زار
قدمبوسئ من دراں دم شدہ   طلبگارِ لطف و ترحم شدہ
فرستادنش سوئی پنجاب گرد   مع پنج سنگھانِ آزاد مرد
چو فرمانِ ایزد عطا شد بمن   عمل کردہ از دل بدار المحن
کنم طرزِ گفتار چوں راستاں   رجوع شد بمن پائی دل خستگاں
ازاں کودکاں حال پرساں نماند   ز استادِ دانندہ ناداں شداند
مرا عزم شد سوئی دار البقا   قضای سلامت بدار و جدا
بمانند سنگھانِ من برقرار   سماعت نمائید از ڈھاڈی وار
کہ ڈھاڈی مرا مثلِ سنگھاں بود   سفرنامہ ایں ڈھاڈی را جاں بود
بہ ڈھاڈی کہ من کرد فرماں چناں   سفرنامہ در پیشِ سنگھاں بخواں
چو سنگھانِ ڈھاڈی بدولت جہد   بہ ڈھاڈی ہمیں ملک و دولت رسد
بہ ننڈیڑ آباد بُد سنگھ من   بہ طلبید بر چار پای کفن
بہ نزدیکِ او ہیچ انساں نہ بود   بہ من ایں خبر زود سنگھاں نمود
کہ بر چار پای بداد است جاں   بدرگاہ شد بخششِ او چساں
بہ دریا سپردیم یا سوختیم   شود ہر چہ فرماں بوی دوختیم
بہ آں گفت من ہچو مسکیں غریب   مکن فکرِ آں گشت جنت نصیب
خیالش دم واپسیں سوی من   ازیں آں شدہ جنتی بے سخن
عرضداشت کردہ بہ گنگا کنید   نہ اندیشہ و فکر اینجا کنید
طلب کن برہمن نہ اسلافِ او   بخواں وار نتھ مل بہ ڈھاڈی بگو
شود اسمِ یزداں بہ وردِ زباں   بہ دریای گنگا کنند او زواں

شنیدم ازیں پیشتر ایں سخن ... گورو پنجم ارجن بگفتہ زمن
کہ کرتار پور تم شکر گنج بود ... یکی سکھ بکالے کہ مسکن نمود
بسام مردِ مسکین عاجز غریب ... یکی زوجہ و یک ستورِ عزیز
پدر داشت پیری و دیرینہ سال ... بہ نرگاو یک دیگری مزرعہ فال
پئے کاشتن رفت فصلِ خریف ... زنش رفت بہ آب و طعامِ لطیف
پدر را بحکمِ الٰہی سپرد ... کہ آں مرد بر چار پائی بمرد
سوئے خانہ چوں مرد و زن آمدند ... ازیں حادثہ در سخن آمدند
چو نامِ گورو گفت مردِ سعید ... مع چار پائی بہ جنت رسید
بہ پرسید آں از برہمن خطاب ... برہمن بہ آں مرد گفتہ جواب
گنہگار پدرت گذشت از جہاں ... بہ تدبیرِ ما زود یابد اماں
چنیں گفت آں خستۂ تیغِ غم ... کہ ارشاد باشد عمل آں کنم
بہ دُنیا مرا عزت و توقیر باد ... نجاتِ پدر از تو دارم مراد
برہمن بدو گفت دینار آر ... بدہ راہب خویش را بی شمار
پدر را بہ آتش زدہ خاک کن ... بہ گنگا کہ خیرات بے باک کن
زگنگا بیا زود بر روئے جاہ ... ترا آب نوشی نہ باشد گناہ
صلح کرد از زن چوں آں سکھ مرد ... پدر را در آتش ہمہ سوخت کرد
چوں نرگاوِ خود مردِ سکھ بر فروخت ... مع زن سوی گنگا راہی بدوخت
ہمہ قیمتش با برہمن سپرد ... ولی آں سہ دینار با زن سپرد
نہ کچھ زیورِ زن بہ نزدش بماند ... زشہرِ بکالہ رواں شد نماند
زن و مرد کردہ عبورِ بیاس ... رسیدند کرتارپور در ہراس

برزن گفت ایں کارِ اُولیٰ کنم　　زیارت بہ ستگرُمن اینجا کنم
چہ خوش گفت زن گفت کارِ سعید　　کہ بعد از زیارت بہ گنگا رسید
بہ پیشِ گورو آں نہادہ نیاز　　سلام دو دستہ بہ آں کرد باز
بسا کرد آں سکھ ثنائی گورو　　گورو کرد الطاف بر آلِ او
گورو گریہ کردہ ز ا پرسید حال　　کجا میروی ای ستودہ خصال
چو پدرم بہ بر چار پائی بہ مُرد　　برہمن مرا غسلِ گنگا فرمُد[۱]
زراعت ز نزگاؤ ایں کار بود　　مرا فکر روزی نہ زنہار بود
ہموں راس دادہ درفتیم ما　　ازیں راہِ گنگا گرفتیم ما
گورو جی سخن کردہ صد پیچ وتاب　　ہماں وقت صد بر برہمن عتاب
بداں رامدہ بند واستگورو　　بہ سکھاں عنایت بہ افراد او
گورو دست آں را گرفتہ چناں　　بہ بیں والدِ خویش را در جناں
کہ ماندہ گورو والدش در بہشت　　ہماں چار پائی واں خوش سرشت
بدیدارِ فرزند گردید شاد　　بگفتہ کہ بر خواستہ ای خوش نہاد
سخن گفت ای نیکِ بختِ جہاں　　کہ نامِ گورو دار در دل چوں جاں
بہ لطفِ گورو بخششی یافتم　　فراموش کردہ گورو صد ستم
شنیدہ سخن رفت کرتارپور　　چنیں عرض کردہ بہ پیشِ حضور
کراماتِ او بر تو باشد عیاں　　چو گردید بر اہلِ دنیا نہاں
گورو گفت ای سکھِ دل با صفا　　زگنگا مرا آبِ گنگا بیا
وآں کوزہ تا پُر از آب کن　　ولیکن مر تز پُر از آب کن
بہ گنگا چوں آں جسم شوئیدہ بود　　زبس گم شدہ کوزہ جوئیدہ بود

[۱] مخفف از فرمود

به تا چار آں سکھ به بازار رفت — که یک کوزه دیگر به قیمت گرفت
نموده پُر از آب گنگا به نُور — ز رُوی خوشامد به کرتارپور
گورو از کرامات معلوم کرد — همه حالتِ کُوزَه مفهوم کرد
به آں مَرد سکه گفت اے نیک خُو — بگو راستی را دروغی مگو
بیاں کرد کُوزه به گنگا برفت — گورو گفت از گنگا خواهم گرفت
فرستاداد در شکر گنج چاه — بیا کوزهٔ من زِ گنگا بجا
چو آں دیدمی رفت گنگا رواں — بسا کوزه در آبِ گنگا نهاں
ندا داد سوی گورو بی هراس — که کوزه کجا است ای حق شناس
گورو گفت در کوزه ها شد کثیر — ولیکن همون کوزهٔ را بگیر
ندا آمد از گنگا کوزه ستاں — به نزدِ گورو رفت خنده کناں
بگفته که گنگا نه شد هر دوار — به چاهِ شکر گنج بینم بهار
گورو گفت ای سکھ ما کن خطاب — بریں چاه باشد کہ گنگا ثواب
چو من حکم دادم به سکھاں بگوش — بگو آں منم نیز امرت بنوش
تُرا هرچه گوید برهمن مکن — ازیں صحبت آلُوده دامن مکن
همیں در دِگر اسمِ پروردگار — بوقتِ کتھا باشد از ڈھاڈی وار
ز اولادِ مَرد انه باشد شبد — ازاں بعد در بارِ ڈھاڈی رسد
به همراهِ سُفرای پُرشاں خورید — به تشنه نه شاید پُرستا بُرید
مکن در عمل گفته برهمن — کنوں در کتھا جانور را مزن
کسی کو بفرمانِ من عامل است — به اولاد و را مُرادِ دل است
بدُنیا چوں کرد انبیائی کبیر — گورو نانک آں را چو کرده وزیر

کند جشنِ دربارِ عشرت فروز — شنو دارِ ڈھاڈی پسِ نصفِ روز
کہ یزداں بما پادشاہی بداد — کہ سنگھانِ ما ہرچہ دارند شاد
شود ہمرہِ سنگھ ڈھاڈی مدام — پلا ڈھاڈی ہرگز نہ خوردہ طعام
گورو نانک از لطف گفتہ سخن — کہ مردانہ پیوست ہمراہِ من
بما ہست ڈھاڈئی نتھ مل مُدام — گورو نانک افروختہ ایں کلام
حیا از برہمن پرستی کنند — کہ ایں چار فرزندِ من کشتہ اند
مکن ہرچہ گوئیند کریا کرم — سدا می دہند سنگھ مارا خصم
چو شد سنگھ سہ چند امرت بنوش — چو تولید فرزند امرت بکوش
بوقتِ جوانی ز امرت تلاش — کہ از دستِ دشمن تو عاجز مباش
دمِ مرگ امرت بود خوشگوار — کہ از امرتِ ما بس آید بدار
گروہی شدہ خیلی سنگھانِ ما — بہ ڈھاڈی اُمرنامہ کردم عطا

بہ ڈھاڈی بود زینتِ بزم را
اُمر نامہ از ڈھاڈی آید بجا

اِتی سری امرنامہ مکھواک پاتشاہی دسم حکمت سنپورنم
سال ۱۷۶۵ ماہ کتک جمع درج کیتا گور سوبھا میں

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ

੧.	ਮਖ਼ਜ਼ਿਨ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਸਿੱਖਾਂ (ਫ਼ਾਰਸੀ)	੧|||)
੨.	ਅਵਰਾਕਿ ਪਰੀਸ਼ਾਨਿ ਤਵਾਰੀਖ਼ਿ ਪੰਜਾਬ (ਫ਼ਾਰਸੀ)	|||)
੩.	ਮੁਖ਼ਤਿਸਰ ਨਾਨਕ-ਸ਼ਾਹੀ ਜੰਤਰੀ (ਉਰਦੂ)	੧=)
੪.	ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਦਗਾਰਾਂ (ਪੰਜਾਬੀ)	|||)
੫.	ਗੁਰ ਪਰਣਾਲੀਆਂ (ਪੰਜਾਬੀ)	੧||)
੬.	ਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕੀ, ਕਵਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਰਤ (ਪੰਜਾਬੀ)	||)
੭.	ਸ਼ਾਹ-ਨਾਮਾ-ਇ-ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੌਲਵੀ ਅਹਿਮਦ ਯਾਰ ਕਿਰਤ (ਫ਼ਾਰਸੀ)	੨)
੮.	ਪ੍ਰੇਮ ਸਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ (ਪੰਜਾਬੀ)	੨)
੯.	ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਤੇ ਰੀਤਿ (ਪੰਜਾਬੀ)	......
10.	*The Panjab in 1839-40*	*10-0-0*
11.	*Private Correspondence relating to the Anglo-Sikh wars*	*12-0-0*

ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਸੋਸਾਇਟੀ

ਹਾਲ ਨੰਬਰ ੪, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨਿਵਾਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ